

GICHTFLUID

FRANZ JOH. KWIZDA
K.K. HOF-LIEFERANT.

Evek sora óta kipróbálva mint kitűnő szer közzvény és eszű, fejtámaszok, az izmok és idegek feszessége, véraláfutások, zúzódások, a bőr érzéketlensége, továbbá helyi göcsök (lábkragórs), idegtájdalmak, s hosszabb ideig tartó bekötések által származott dagasztások ellen: foként pedig nagyobb fáradságok és gyakorlatok előtti és utáni erősödsre, stb., valamint aggkorban beállott erőtlenedésnél.

Valódi minőségben a következő gyógytárakban: Budapestben Török József, Eszéken Dienes S. G. Pozsonyban Pistory Bódog, Nagy-Szebenben Morsche W. F. Zágrábn n Mithbach Zsigmond.

Főraktár Kwizda Ferencz János,

castr. kir. udvari szállító- és kerületi gyógyszerésznél, Korneuburgban. Ára egy üvegnek 1 frt o. é.

Ezenkívül a koronarszigok valamennyi város és mezővárosában léteznek raktárak, melyek főnként a vidéki lapok után közhírré tétetnek. 5730

Szerecsendióbalzsam-kenőcs.

Ezen új, az orvosok által legújabb időkig ismeretlen hajószesztó kenőcs, különösen azon egyéneknek ajánlatos, akiknél a hajószesztó, kékritka vagy gyenge hajószesztó bírnak. Általa a hajószesztó és igen hosszú ideig tartó ruganyosodás és fnyasodásnak 1 frt 20 kr. — Min tég friss minőségben kapható Budapestben Török József gyógyszerésznél, király-utca 12. sz. 5653

teszt, a kimondástól és idő előtti megsemmisülést megelőző. Szótágy felbontás, mint gyermek, egyformán jó sikert, a használatját, minnek következőbenegyetlen családnak sem szabadna hiányozni. A nagygyógyosok és fnyasodásnak 1 frt 20 kr. — Min tég friss minőségben kapható Budapestben Török József gyógyszerésznél, király-utca 12. sz. 5653

Legfinomabb minőségű gummi vagy halhólyag-óvoszer.

tucatszája 2 frttől 6 frt ig, valamint különlegességek nők részére, tucatszája 4 frt. Polittzer Mór, sérvkötőlemezgyártó, Budapest, Deák Ferencz utca. Megrendelések postafordultával utánvét megjelöléssel teljesítenek. 5749

Fontos távol, rövid és gyenge-látóknak!

A legjobb szemüveget szolgáltatja jóállás mellett SOLOMONSON N. H. látószersz. Budapest, váci-utca 12. szám. Legnagyobb választéka a párisi világkiállitáson kitüntetett színházi és tábori látószersz. (Opernker és Felderspectiv.) Levélbeli megrendelések a látványosság jelszavával pontosan eszközöltetnek. 5020

Dr. Stahl-féle

REMEDIUM

universale. Féltműhatatlan gyógyszerű mindennemű gyomorhajban kiváló orvosoktól ajánlva, leginkább: gyomorajzosság, étvágytalanság, rossz emésztés, undor, felbőgés fölfuladások, belgőrs, hányinger és hasmenés, gyomor- és hószarnyereg ellen; külön szer tengeri betegség és kolera ellen; vereség, nyerség, sárgaság és sápkor, ideggyöngöség, álmatlanság, a támasz és nemlét, az éjszakai és reggeli szédülés. Ezen remedium igen kellelősen bevethető étkezési célra, és valóban csodálatos életrendi minőségűl fogva általán véve egy háztartásból sem szabadna hiányoznia. Utazások, vadászatok és gyakorlatok alkalmával különösen czélzerű. Egy eredeti üveg (törvényesen védve) 1/2 literrel 1 frt; egy lada 12 üveggel 10 frt. Összességben bizonyított, miszerint az Ön által készített dr. Stahl-féle Remedium universale nálam gyomor és bel-betegségben, rennye emésztésnél és vérszegénységű állapottal kitűnő szolgáltatást tett, úgy hogy a szenvedő emberiség érdekében azt a legmeglegelőben és legelőkelőbb ajánlhatom. Dr. Schumann, és k. rendőrségi orvos. Valódi minőségben megrendelhető

Russ Károly utca (Czerny Ant. J.) laboratoriumában Bécs, I. Wallfischgasse 3 s a raktárakban: Budapestben Török József gyógyszerész, király-utca 12 Radcsesay Bányay, koronaherceg-utca, valamint sok más jónévi gyógyszerészek, gyógyszerészek és kereskedő-nél. 5696

Nélkülözhetlen háztartási cikkek

valódi britannia ezüstből a gyári árak negyed részén kaphatók; u. m. 6 db. kitűnő, asztali kés, valódi angol pengével ezélt most frt 9.— frt 2.35
6 * legfinomabb villa, egy darabból frt 5.80 frt 1.45
6 * evőkanál, tónör frt 5.80 frt 1.45
6 * kávékanál frt 3.— frt .75
6 * késznyújtó, legjobb minőség frt 6.— frt 1.50
1 * levelesítő, legjobb minőség, tónör frt 4.— frt 1.—
1 * tejszűrő, legjobb minőség, tónör frt 2.— frt .50
6 * legfin. horonyú angol. Védő-álm. frt 2.— frt .50
2 * szép asztali- vagy szongorgerátató frt 4.— frt 1.—
Mind a 40 darab egyszerre megrendel (frt 41.60 helyett) csak 9 frt 70 kr. csomagolással együtt.

Továbbá kaphatók még: 6 db. esernye kés, angol pengével frt 8.— frt 2.—
6 * villa, egy darabból frt 5.00 frt 1.40
6 * igen csinos kés, gyermek számúra frt 8.— frt 2.—
6 * villa frt 5.00 frt 1.40
6 * evőkanál frt 5.00 frt 1.40
1 * meglepő szép álló toleitettkör, forgatható frt 6.— frt 1.50
1 * gyönyörű szép emkor vagy vajkelesztő frt 6.— frt 1.50
1 * gyönyörű asztali esernyő, csúszhangol frt 4.— frt 1.—
2 db. igen csinos nagy szalon gyertyatartó frt 8.— frt 2.—
2 db. girandole gyertyatartó, 4 karral frt 3.— frt .75
6 * igen csinos tojástartó frt 6.— frt 1.50
6 * még szebb tojástartó, tálalával, egy darabban frt 11.20 frt 2.80
1 * csinos dohánydoboz frt 2.— frt .50
1 * gyertyatartó frt 2.— frt .50
1 * theszűrő frt 1.20 frt .30
1 * cukorkintó frt .80 frt .20
1 * borshintó frt .40 frt .10
1 * kávé vagy déjli székely gyertyatartó frt 2.— frt .50
1 * sószűrő frt 2.40 frt .60
1 * fűszértartó frt 2.40 frt .60
1 * fűszértartó frt 2.40 frt .60
1 * tisztítópor, egy-nyál golyó frt .10 frt .02
Több léci-karóval bíró általán használatos ezüst-alatt hirdetésű cikkek csak rosszul sikerült utánadók, és inkább gyermekjátékoknak, melyek rövid idő múlva felejték vagy sárkák lesznek.

Annak igazolására, hogy e hirdetésnek nem alapszik szédülés, csomag nyitáskor kötelezzük megmagat, ha az áru valóban talál nem tetszőnek, azokat 5 nap alatt minden fennakadás nélkül visszavenni és a pénzt visszafizetni. A ki tehát jó és szolid árukat és nem rosszakat szeretne vásárolni, azokat a legelőkelőbb minőségű árak mellett megrendelje. Egyszerűn és pedig pontosan a lelkismeretesen. (Szállítási díj 5 kiló súlyért 33 kr.)

Egyesült Britannia-Ezüstárú Gyári raktárába Budapest, HARRIS-BAZÁR 17-ik sz. Rondeau. Bemenet: Városház-tér 9., és koronaherceg-utca 8.

Levélbeli megrendelések postafordultával teljesítenek és pedig pontosan a lelkismeretesen. (Szállítási díj 5 kiló súlyért 33 kr.)

ÉRTESELTETÉS a husvétii kiállításáról!

HUSVÉTI TOJÁSOK

A legújabb és legelőkelőbb minőségű husvétii tojások, melyek a legelőkelőbb minőségű tojásokból készültek. A husvétii tojások a legelőkelőbb minőségű tojásokból készültek. A husvétii tojások a legelőkelőbb minőségű tojásokból készültek. A husvétii tojások a legelőkelőbb minőségű tojásokból készültek. A husvétii tojások a legelőkelőbb minőségű tojásokból készültek.

Valódi keleti haj- és szakáll-festőszer

megfestült barna és fekete hajnak előbbi természetes színét visszaadja, vörös vagy szőke hajat tetszés szerinti barnára vagy sötétfeketére fest. Ára 3 frt 20 kr. o. é. A postán küldésnél csomag díj és helyszíni 20 kr. díj számított. Főraktár, hova minden megrendelés intézendő: **REISS B. urnál Budapest, király-utca 47. sz., I. emelet.** 5640

Ifj. Csáthy Károly,

kir. gazdasági tanintézetii könyvtáros és kiadó Debreczenben, fő-tér 7-ik szám.

Néhai Tóth Mihály,

volt lozonczi ref. lelkész, a debreczeni reformátusok főtanodájában gyakorlati hit- és erkölestani ny. r. tanára, következő műveit u. m.:

EGYHÁZSZÓNOKLATTAN.

Az egyház beszéd rövid történelmével, hittanhalgatói részére. Második javított és bővített kiadás. Ára 2 frt.

Egyházzertartástán alapvonalai,

tekintettel a magyar ref. egyházra. Ára 1 frt. 5747

Magyar protestáns EGYHÁZSZÓNOKLAT TÖRTÉNELME.

Kütfők után dolgozva. Ára 1 frt.

A reformatótól a mai időig.

átvévén, ajánlja a t. lelkész és hittanhalgató urak szives figyelmébe.

Egyszerűn ajánlom dús raktármat a protestáns irodalom termékeiből. Vidéki megrendelőknek legelőkelőbb postautalvánnyal az összeget beküldeni, midőn is a kívánt művek bérmentve legelőkelőbb idő alatt megküldetnek.

Gummi

külföldi készítmények. A legfinomabb és legelőkelőbb minőségű gummi készítmények, melyek a legelőkelőbb minőségű gummi készítményekből készültek. A gummi készítmények a legelőkelőbb minőségű gummi készítményekből készültek. A gummi készítmények a legelőkelőbb minőségű gummi készítményekből készültek.

A gummiáru-gyárban,

Bécs, Ferdinandstrasse, Nr. 11, 3. Stiego 2. Stock.

Minden hasznosásban, benyálkásodásba, étvágytalanságban, gyomorhurutban, felvaukodásban, szédülésben, váltóásban, aranyérben, bőrféltésekben, sárgaságban, sápadtságban, közvényben, vakorásban és veséjában szenvedőknek a már 90 éven át jónak tapasztalt

FRIEDRICH JÁNOS

gyógyszerésztől Malaczkán

(Pozsonymegye) való, a legelőkelőbb kárpáti gyógyfűvekkel készített.

Általános egészségi labdacok

ajánlatnak. — Egy doboz 15 labdacocsal 21 krba 10; egy teleres 6 dobozzal 1 frt 5 kr., postán 1 frt 10 krba 10. — Kovasabb mint egy teleres nem küldetik szét.

Raktárak kizárólag csak

Budapestben, Pataky Károly gyógyszerész urnál, Széchenyi sétányon az új épülettel szemben, Pozsonyban Pistory Bódog gyógyszerész urnál; Szegeden Kovács Albert gyógyszerész urnál, Temesvárott Tarcsay István gyógyszerész urnál; Szabadkán Gál György gyógyszerész urnál, B. V. saba Bales Elek gyógyszerész urnál; Debreczen Michalovits István gyógyszerész urnál.

Kivonatok haláliratokból.

A szenvedő emberiség érdekében tudtom tisztelt urataggal, hogy az uraságodtól megosztott labdacocok, nálam, egy 75 éves emberrel, ki már 50 év lefolyta alatt az aranyérben felette sokat szenvedett, igen jó hatást eredményeztek. Ha asza-Gyarmaton, november 22-én 1878.

Pongrácz Károly, kir. tanácsos. Én a szememről a hajlygot az Ön labdacocsal által tisztára hoztattam.

Keszergem, okt. 25. 1871. Németh József, molnár-mester. Az Ön labdacocsi hatása kimondhatatlan jó hatású, nagy köszönettel és mély hálával vagyok ezért iránynak.

Patrohán, július hó 30. 1877 Szoboszlay Pál. Kitapasztaltam az Ön labdacocsi kitűnő hatását, melyért nem vagyok más al, mint mély háláttalletel ön iránt.

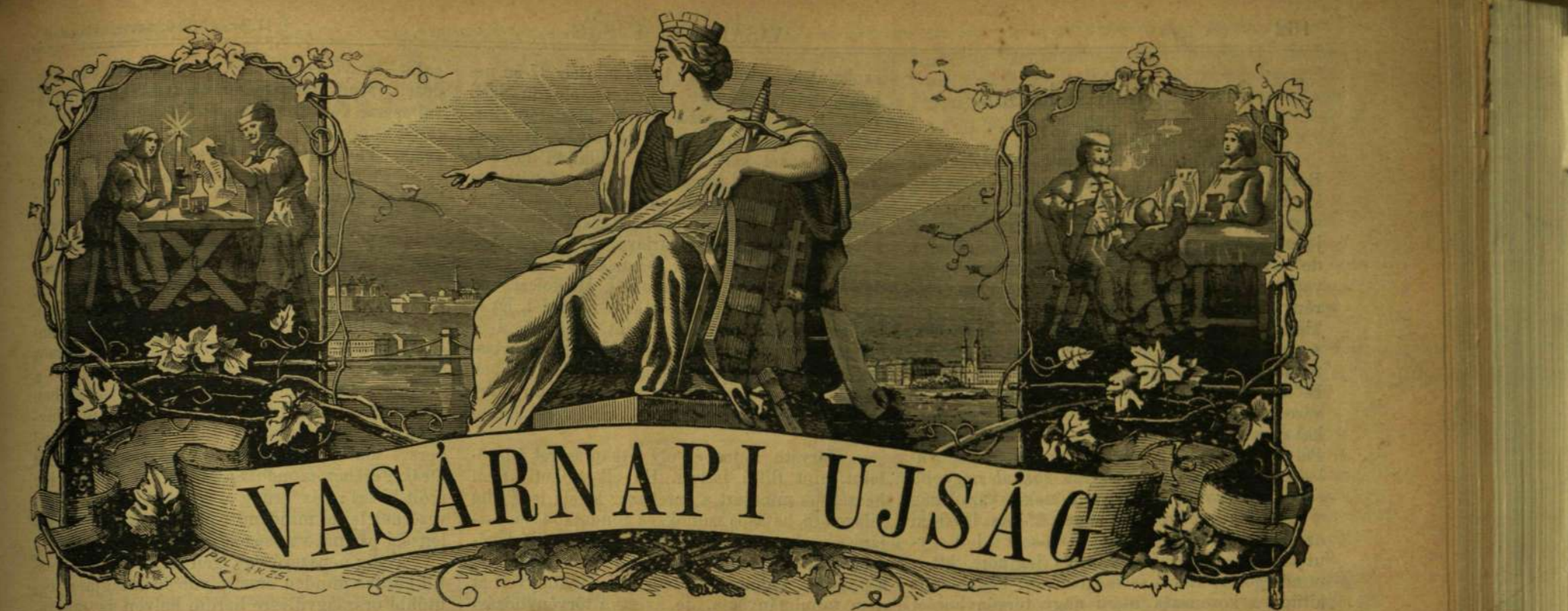
Békés-Csaba, nov. 14. 1877. Bohus M. Máthé, földművelő. Gyomorhánya maiból kibontakozva, még nem hálható köszönetet nyilvánítok tettes urnak.

Nyitra-Zombor, 1877. november 12. Matyas József. Nagyron szepen köszönök a labdacocsi, a mit már tettszet küldeni, pedig sokat hasznoltam belöle a mi édes apának, a ki anélkül már ré sen meghalt volna.

Sulna-Lehota, 17. febr. 1879. Katicza Bato'y. Fogadja legelőkelőbb köszönetemet, a labdacocsi csodálatosan gyógyítottak.

Tisza-Nana, 1879. febr. 11-én. Brüll Zsigmond. Az Ön labdacocsiak gyógyhatókódása följárul minden szert, melyt 28 év óta betegséggem által használtam, azok a legnagyobb sikerrel elismerés érdemeikk. Jófajta, szédülés, gyomorégés étvágytalanságnál, a miért is batorodom legelsőleggi köszönetemet ki nyilatkoztatni.

Székfalva 1878. július 11. Kohn Ármin.

Külföldi előfizetők: VASÁRNAPI UJSÁG és 1 egész évre 12 frt félévre... 6 * Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: / egész évre 8 frt félévre... 4 * Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: / egész évre 6 frt félévre... 3 * Külföldi előfizetőkhez a postallag meghatározott viteldi is csatolandó.

VASÁRNAPI UJSÁG

11-ik szám. 1880. BUDAPEST, MÁRCZIUS 14. XXVII. évfolyam.

ORSZÁGGYÜLÉSI KÉPEK.

SIMONYI ERNŐ. PACZOLAY JÁNOS. HORVÁTH LAJOS. HARKÁNYI FRIGYES. HODOSSY IMRE. HOFFMANN PÁL.

Országgyűlési képek.

Hatodik közlemény.*

HORVÁTH LAJOS (született Alsó-Zsolcán Borsodvármegyében 1824-ben). A miskolci kaszinónak böle, a miskolci népek büszkesége, egyuttal a képviselőháznak is nevezetes jelensége. Ügyvéd volt Miskolcon, becsületes, de szívszorgalmas szelény és tisztességes vagyonra tett szert, s mikor már az ő igen szelény igényeit saját vagyonra teljesen képes volt kielégíteni: akkor nekifeküdt a közügyeknek, s nagy tehetségét, kis tanulmányait, de gazdag tapasztalatait felajánlta a közjó szolgálatára. Először csak Miskolcon, a hol a kaszinóban és városánál olyan természetű, noha még sokkal nagyobb befolyásra tett szert, mint Királyi Pál a fővárosban — de aztán az országgyűlésen is. Országos szereplése sokkal nagyobb és jelentékenyebb, mint a minőnek azt az ország és annak közvéleménye ismeri.** Az 1865-iki országgyűlésen foglalt helyet először s lett egyuttal a képviselőháznak híres jegyzője, kit e minőségében Lévai is megénekelt. Csakhamar kitűnt a koronázás utáni nagy törvényhozási műveknél, hogy szorgalom és közügyek iránti komoly érdeklődésben nem mulja felül senki s tehetségben és hasznosságban is igen kevés. A 48 előtti nagy kornak epigonjai közt ő és Kerkapoly voltak azok, kiket bizonyos benső őrmélt szemlélt saját pártjában Deák Ferencz. Akkor osztályozták a Deákpárt hírneves tagjait notabilitásokról és kapacitásokra, s az utóbbiak rovatában Csengery Antal, Kerkapoly Károly, Tanárky Gedeon, Bartal György, Zichy Antal, Kautz Gyula, Hollán Ernő, Feszt Imre s a többiek között már előkelő helyet foglalt el Horváth Lajos. Persze tizenöt év alatt a kapacitások közül az idő vasfoga s az államférfi működés tényleges szerepe apróra rágott igen sokat.

Ezen az országgyűlésen az adó, honvédelmi és igazságügyi törvényjavaslatok bizottsági és osztály-tárgyalásaiban fejtett ki nagy tevékenységet. A perrendtartási javaslatot ő és Bónis javították s alakították át jelentékenyen. A belső törvényhozás terén 1840 óta ez volt az első nagyobb, rendszeres mű s bizony azon nemzedék előtt, mely 25 év óta rendszeres kodifikatorius törvényhozással nem igen foglalkozott, nem könnyű mű. Az élt hibákat fedezték fel tizenhárom év óta e mében s azért ennek most már nem akad önkényes keresztapja. Horváth Boldizsár nem tartja magának, ő azt mondja, hogy az igazságügyi bizottság a gyermeket kicserélte; e bizottság pedig azt állítja, hogy a vézna szüleitől nem tudott erősebbet, életrevalóbbat teremteni. Annyi bizonyos, hogy sok czélszerű rendelkezése Horváth Lajostól származik.

Mikor a 65-iki országgyűlés bezárattott, a búcsu-lakoma vidám zajában úgy váltak el Horváth Lajostól, mint a kit a jövő országgyűlés a miniszteri székre emel. E jóslat nem teljesült, még maig sem teljesült, noha ennek oka egyedül maga Horváth Lajos. Az 1869-iki választásoknál Miskolcon megbukott s mandátumot másutt sem ő nem kért, sem Andrásy neki nem adott. Rossz nyelvek sottogták is, hogy Horváth Lajos e miatt némileg elkedvetlenedett a Deákpártól, s hogy midőn a 72-iki országgyűlésre ismét feljött, épen nem búslat azon belső fölbomlásban, mely a Lónyay-kabinet bukása után a pártban rögtön megkezdődött, s mely elvégre Tisza Kálmán uralmára vezetett. E suttogások mi fontosságot nem tulajdonítunk. Ő a Deákpárt szétzuhozó árnyalatával soha nem tartott, ő az ugynevezett "zöm"-höz, a hamisítatlan Deákpárthoz tartozott.

A füzio után nyomban elhatározott dolog volt, hogy Pauler Tivadarnak le kell tennie az igazságügyi tárczát s helyébe Horváth Lajosnak kell vállalkozni. Beszélte vele Wenckheim, kérte őt Tisza, kérlette őt Széll, nekiestek a deákpárti vezérferiák: nem használt semmit, ő nem vállalkozott. Deák még élt, de már rettentő beteg. Egyetemterti lakásán vele együtt lakott Széll Kálmán is családjával. Ennek egyik udvari

* Az öt első közlemény — összesen 42 arczképpel és ábrával vázlatlalt — a "Vasárnapi Ujság" 1878. évi 46., 46., 48., 51. és 52-ik számában jelent meg.

** Mint fiatal ember 1848-ban már előnik titkárja és egyik legbizalmasabb embere volt Szemere Bertalan belügyminiszternek.

szobájában gyűlt össze 1875. február 27-én néhány ifjabb deákpárti képviselő, élükön Széll Kálmánal, a házi gazdával, ide idéztetett Horváth Lajos s itt újra kértek és súlyos felelősség fölemlítésével kértek, hogy vállaljon tárczát, hogy a miniszteri tárczák kipróbált, tehetséges deákpárti elemek kezébe jussanak, mert különben Tisza Kálmán gyenge férfiakkal tölti meg kabinetét, kik aztán Ausztriával szemben a nagy kiegyezésnél képtelenek lesznek az ország érdekeit megvédeni. Táviratozták Miskolcra is, hogy választói gyakoroljanak rá nyomást. Ez is megtörtént, minden megtörtént, de ő még sem vállalkozott. Az európai nyelvekben való jártasság hiányát hozta fel a vonakodás okául többek között. Mi azt hisszük, e vonakodásban nagy szerepe volt az agglégények kényelemszeretetének.

Horváth Lajos ép oly ritkán szeret felszólalni, mint Bittó István. Ha elkerülheti: nem beszél, ha minjárt a kerékszegek kiesik is. Pedig világos fő, hatásos szónok, és gondolkodása, észjárása szabatos és egyszerű, mint a kiváló jogászoké szokott lenni. A világot be nem utazta s a politikai tudományok európai tankönyveit át nem tanulmányozta, de azért a törvényhozási feladatok megoldásában szerencsésebb, mint a legtöbb államtudós. Tagja volt 1873 végén és 74 elején a híres 21-es bizottságnak. Kérdették ez időtájt Eötvös Károlytól: "Mit csinál a 21-es bizottság?" — Csengery Antal elmondja, milyen a közigazgatás Angliában, Horváth Lajos pedig elmondja: milyen a közigazgatás Miskolcon, a többiek válogatnak e kettő között" — volt Eötvös felelete. Ez élez talaló. Horváth Lajos csodálatraméltó figyelemmel és kitartással nézi, észleli, vizsgálja a hazai intézmények életműködését. Nincs élesebb észlelő, mint ő. Tapasztalataiból olyan általános elveket s nézeteket alkot magának, melyeknek alapossága s eredetisége meglepi legnagyobb államtudósainkat is. Ugy alkot törvényt, mint a régi táblabíró. Nagy rendszert, nagy koncepciót nem tűz maga elé, hanem a fennálló intézményeket az élet jelentkező szükségéi szerint javítja és idomítja. Nem olyan, mint a német s francia törvényhozó, hanem olyan, mint az angol s amerikai, s mint a milyen volt a magyar régebben. Horváth Boldizsár, Csémeghi és Szilágyi Dezső nagyobb törvényhozók, mint ő, de ő jobb, mint am azok. A kodifikáció terén a kompilációk hősei leszorítják a térről az empiria hőseit s Csémeghi és Teleszky előtt háttébe szorulnak a Horváth Lajosok, Bónisok, Paczolayok. Jobb-e így, vagy jobb-e másként: nem a mi dolgunk eldönteni.

Horváth Lajos másfelévig támogatta a Tisza-kabinetet, a bosnyák politika miatt azonban kilépett a szabadelvű pártból s most pártunkivül. Eddig passzív kormánypárti volt s most passzív ellenzéki.

SIMONYI ERNŐ (született Nyitra-Zsámbokréten, 1821. decz. 18-án). Férfi, kinek háta mögött nagy munkával, végtelen fáradsággal s nagy vizionosságokkal eltöltött élet, előtte azonban most már semmi más, mint a bölcsnek rezignációja. Jelentékeny talentalum, erős ítélő tehetség, emlékezetnek nagy ereje, bizonyos mérvű angol humor, munkaszeretet s kitartás, mely határos a konoksággal: ezek szellemének nemes tulajdonai. Szürkült haj és szakál, halvány beteges arcz, kissé rokkant természet, komoly és gyakran komor arczvonások, igen eszes, de álmatag és mégis gyanakvó szemekkel, végtagnak lassu mozgása, akadozó beszéd, melyről nem tudni, betegség, előhaladt kor vagy pusztá fáradság teszi-e akadozóvá: ez a hatvanadik életéve felé közelgő férfi külseje. Ha nagy művész e szót: "elfáradtam", márványban meg akarná örökíteni: Simonyi Ernőt kellene kifaragnia mai alakjában.

Igazán el is fáradhatott. Volt ő 48 előtt táblabíró, volt guerilla-vezér, volt tüzértiszt, volt ismét szolgabíró, volt komáromi kapitány, üldözött és menekült, magán nevelő és nyilvános professzor, kereskedelmi ügynök és olasz legionárius, fotográf és historikus, acélgyártó és cementgyárigazgató, publicista és magyar képviselő, kortes és pártvezér. Ismeretei gazdagok. Jártas a magyar jogban, kiváló ismeretei vannak a föld- és ásványtan s a vegyészet terén, a magyar történelem adatainak összegyűjtésében egyik kiváló buváruk, s parlamenti szereplésében bebizonyította, hogy nagy jártasság-

gal s könnyűséggel tudja kezelni a politika kérdéseit. Mint magyar száműzött, nehéz munkával szerzte kenyérét, de azért a tudományokban folyton mivelte magát s honáról meg nem feledkezett. Pedig Szechenyt és Teleki Sándort kivéve, talán senki sem barangolta be Európát annyira, mint ő.

A függetlenségi párt híve. A jelentékenyebb emigránsok közül, kik a parlamentbe jutottak, ő és Irányi állt a függetlenségi pártához; Perczel, Vukovics, Ludvig és Csernátony a balközéphez; Andrásy, Klapka, Pulszky, Horváth Mihály a Deák-párthoz. De a függetlenségi pártnak nemszak csak híve, hanem vezére is. "Ez a mesterség t. i. a pártvezérség — ugymondá egy ízben — a legkeservebb munka, mely egész életemben rám szakadt, minden egyéb mesterségem könnyebb és háládatosabb volt, mint ez." Ezzel persze azt akarta mondani pártjának, a mit Deák Ferencz mondott a magának, midőn így szólott hozzá: "az öreg őt a pártvezértek". Pártvezérnek lenni mindenütt nehéz dolog, a függetlenségi pártnál valóságos martýrium.

Pedig népszerűsége igen nagy. 1868 májusstól kezdve minden országgyűlésnek tagja, a legutóbbi országgyűlésre három helyen is megválasztották, egy helyen épen magát Tisza Kálmánt, a kormány elnökét s a szabadelvű párt vezérét buktatta meg. És pedig épen Debreczenben, a hol pedig az ő kised, beteges külseje s felvidéki tótos hanghordozása épen nem az az ideál, melyért a szalonaeóvó czívis valamelyen lelkeseznek. Sajátos balszerencséje volt különben a képviselői mandátummal. Háromszor választották meg, míg végre a parlamentbe bejutott. 1848-ban a nyitramegyei privigei kerület választotta meg először, de választása megsemmisített. 1861-ben ugyanaz a kerület újra megválasztá, ekkor meg a kormánytól nem kapott salvus conductust, s mire ennek dacára is bejöhett volna: akorra meg szétverték az országgyűlést. Végre a baranyamegyei németüröghi kerület mandátumával 1868. májusban csakugyan bejutott a képviselőházba.

Jó ember-e Simonyi Ernő? Ez a kérdés azért nem abszurd, mert a kormánypárton sokan voltak és vannak, kik rossz embernek tartják őt. Hideg, irigy, szívtelen, számító, becsületben tipró s provokáló jellemnek hiszik, ki hirdeti az elveket, de értük lelkesülni nem tud. Ez a felfogás nem igaz. Gyakorlati esze, sok irányú tanulmányai, angolos hidegvéré s jelentékeny emberismerete miatt igen is képtelen volt arra, hogy pusztán jelszavak politikusa maradhataló volna. Mély, éles és részletekbe hatoló kegyetlen kritikája ugyan nem volt alkalmas az ellenpárt rokonszenvét megszerzni, — de azért ő a tárgyilagosság és parlamentarizmus legszigorubb törvényeit nem igen lépte át. Nem azért, mert nem akarta, hanem azért, mert európai miveltisége nem engedte. Sem a negyvenes évek áradó, sem a forradalom kapkodó szónoklatából nincs benne semmi. A szónoki páthoszt nem szereti. Azért ő inkább diszkuralva szónokol. Ha nem tiltakoznék ellene, azt mondanók: ő Deák Ferencz szónoklatai iskolájából való. Beszédeit, melyek mindig tartalmasak, a ház nem szokta egész figyelmel hallgatni, mert pártállása aktuális politikát nem jelent s mert a széles, terjedő, minden részletet felsoroló beszédnek közönsége s a magyar képviselőház közönsége nem egy és ugyanazon közönség. Igaz, hogy beszédei ma már nem is a régiek.

PACZOLAY JÁNOS (született Deménden Hontvármegyében 1818-ban). "Régi jó táblabíró," köztiszteletben álló "pecsovics"; Verbőczenek, a régi Verbőczenek, mind végig kitartó katonája a legutolsó korosztályból; régi magyar nemes ember, a magyar embernek és nemes embernek sok erényével és kevés hibájával.

A 40-ki országgyűlésen Lukácsnak a honti pecsovics követnek volt jurátusa. Óriási testi ereje, a kard-forgatásban való nagy ügyessége s konzervatív nézetek védelmezésében kitűnt őszintesége már akkor hírnevet szereztek neki az országgyűlési körökben s kivált a jurátusvilágban. Ez időből az ifju liberalis párt nem egy tagjának szerzte meg személyes ellenszenvét, mely eltartott napjainkig. Ő azonban nem törődött az ily kisességekkel s elveinek védelmében nem rettent vissza semmitől és senkitől. Még Kossuthtól sem, kivel a legutolsó po-

zsonyi országgyűlésen, mint már Hontvármegyének választott követe, akkor is szembe mert szállani, a mikor Kossuth nevével és népszerűségével nagyobb hatalom nem létezett Szent István birodalmában. Ő volt az, ki Kossuthot tullicizálva, fel tele helyett negyed telekhez kötö a választói jogot. De miután az események rohamában gyengének találta erejét s kisorsynak a szövetségesek bátorását, lemondott a mandátumról s ott hagyta a nyilvános szereplésnek — szerinte — most már hiában való dicőségét.

A függetlenségi harcok folyamában nem tartott sem Kossuthal, sem a "koblenzisták"-kal. Községi, falusi bíró lett Deménden, szülőföldén, hol ősi családi birtokai is fekszenek, s arra ügyelt, hogy a gondjaira bizott falu se magyar, se német, se muszka ki ne rabolja. Emberbarát maradt a harcok riadalmi között is, s egyszer, midőn a váci csata után Görgői előre nyomult s az ezt nem is sejtő osztrák hadsereg szállás-csináló előőrsei Deméndre érkeztek az őt vagy hat "nyavalvas" Desztrákat, a helyett, hogy elfogta volna, kegyetlen humorral arra figyelmeztette, hogy munkájuk aligha nem hiába lesz, miután a diadalmas magyar hadsereg előőrsei már a szomszéd faluban tanyáznak. E miatt s az ehhez kötött alaptalan gyanúsítások miatt a Császár-huszárok fiatal kapitánya Kutassy Ignác el is fogta az "öregrót" s bizony nem Paczolayn mult — ki nyakasságát ekkor sem tagadhata meg — hogy haditörvényszék elé nem állíttatott. Ez a kapitány volt az, ki huszad vagy huszonötödmagával a nagysarlói csata után Guyont, az ostromzáró osztrák hadsereggen keresztülvágva, bevitte Komárom várába.

A harc után Paczolay földhöz vágta tollát s diplomáját Verbőczzel s minden törvénykönyvvel együtt, s erősen elhatározta magát arra, hogy ezentul szántóvető paraszt lesz. De az esztergomi papok lebeszélék szándékáról s a hontmegyei urbéri birtokrendezéseket reá bízták. Így maradt meg a "kaputos" osztályban, s 1865-ben és azóta folytonosan megválasztották az ipolyvási kerület képviselőjévé.

Deák Ferenczhez őszintén csatlakozott, noha eltérő nézeteit az "öreg ural" szemben is mindig kijelenté. Minden törvényjavaslatot megszavazott, mely gyakorlati szempontból segített a közviszonyokon, de egyetlenegy se nyerte meg tetszését, melynek nem volt más indoka, mint a szabadelvűség. A vasuti bizottságnak állandó tagja volt, a nélkül, hogy valamely koncesszióval csak meg is merték volna valaha kínálni. A delegációkban mindig komoly és szigorú bíráló volt a közös-miniszteri előterjesztéseknek. Bizottsági s képviselőházi tanácskozások alatt gyakran behunja szemét s szundikálni látszik, noha jól figyel azért minden szóra. Benedek tábornok, b. Kuhn közös halügymiszter delegációbeli helyettese, egykor Paczolay éles kritikáira ezt jegyzé meg: "Csodálatos ember, mindig alszik, csak azért ebred fel neha, hogy egy gorombaságot mondjon s aztán megint csak alszik."

Magas természet, széles vállal, domboru melllel s óriási arányokkal. Szabályos alkotásu, gömbölyű feje, hátraszegve dacosan áll az izmos természet. Szemei körül a jó kedélynek s eles szarkazmusnak éles vonásai játszadoznak. Most az egyesült ellenzék tagja s Tiszának engesztelhetlen ellenzéke. Azt hiszi, hogy Tisza őt még antidyaszatikusnak is teszi, noha teljes életében loyális magyar ember volt. A legtöbb szerencsétlenségét, mely a hazát érte, Tiszának és a "megfontolatlan" liberalizmusnak rója fel.

HARKÁNYI FRIGYES (született Szegeden 1827-ben). Szerencsés ember, mint a jó asszony, a kiről sokat sem nem beszélnek, sem nem beszélhetnek. Vajjon ki tartja azt evidenciában, hogy ő most már a negyedik országgyűlésnek tagja; hogy ő pénzügyi, ipari és kereskedelmi kérdésekben valóban szakferfi; hogy ő 1867-ben Gorove oldalán osztrálytanácsos volt és pedig a 48 előtti nobile officium értelmében; hogy ő neki munkája van s érdemei vannak a kereskedelmi kodex alkotásában s hogy ő a legutóbbi párisi világkiállítás alkalmával is az ő kedélyes és esendes modorában mindent jól megtett, a mit feladata hozott magával, de sem többet, sem kevesebbet?

Alacsony természet, választékos öltözék, sze-

rény modor, mindig mosolygó arcz, halk és előzékeny s figyelmes beszédmód: mindenki megesküdnék rá, hogy sem őseinek ereibe soha nem folyt zsidóvér, sem az alföldi vagonos hányveti magyar gentryvel nincs semmiféle rokonságban. Pedig hát ő alföldi gazdag ember s atyja még zsidónak született, sőt ő maga is; családját a később veszprémi püspökké lett Randler János keresztelte meg. Bár sok emberünk volna olyan derék s mivel gazda, mint ő.

Eljár a házába és eljár a klubba. Deákpárti volt meggyőződésből és most kormánypárti talán azért is, mert már megszokta a kormánypártiságot, mint az oldalszékelt, mint a fekete kabátot, mint a házi kényelmet. Igazi növendéke a Szlavy-féle politikai iskolának; magyar emberhez illő valódi keleti lustasággal ragaszkodik a Lloyd-épületi szabadelvű klubhoz. Van ilyen kormánypárti képviselő a régi Deák-pártból, mint Gorove, Vizolyi, Vargies, Zalay, Gidófalvy, Janicsáry, Szilányi s még néhány, kiknek a kormány nem ad és nem adhat semmit, kik a kormánytól semmiféle jutalmazást el nem fogadjának, kik a 78-iki kiegyezés ártalmait teljesen ismerik, de a kik azért a kormánypártot ott nem hagyják — pusztán kényelemszeretéből se.

1867 óta, teljes tizenhárom éven át van a politikai közélet felszínén, s ez idő alatt őt a lapok, még az elszáplak is soha meg nem támadták. Ez bizonyítja azt, hogy ő elég okos ember ahhoz, hogy nagy dolgot ne cselekedjék.

Hodosy Imre (született Sárosmegyében 1840-ben). Középmagasságú természet, természetből szürke arcz, szürke bajusz és szakál és szürke szemek; önzéletes egységességgel tartott föl, mely, ha vonásai oly kedélyesek nem volnának, patogó természetű huszárhadnagy fejének is beilenne; érczes, rokonszenyferjesztő hang, mely beszédközben szabályos skálával jár fel és alá; gondos, gyakran választékos öltözék, s ha beszélsz vele, vagy ha szónoklatot tart, szeméinek és fejének jobbra-balra tekintető mozgása: ime a negyven éves férfi külseje.

Jogász és ügyvéd, jogászyűlések szereplő egyénisége s a budapesti ügyvédi kamara elnöke, jó barátságban miniszterekkel, alsóbb s magas állásu bírakkal, minden pártbeli képviselővel és az egész nagy világgal; teljesen megérdemli mindenkinek szeretetét és egyáltalán nem képes magára haragítani senkit, még a sárosi ultramontán papokat sem, a kikkel pedig kemény üzenetet váltott 1873-ban, mikor azt kívánták tőle, hogy Deák Ferencz egyházpolitikai programját tagadja meg. Ő azt nem cselekedte, sőt törvényjavaslatot készített a polgári házasságról — az igaz, hogy még Horváth Boldizsár minisztersége idejében, — de azért meg a papok sem haraguszak rá kiengesztelhetetlenül.

1869-ben lett képviselő s azóta folyton tagja a képviselőháznak s tagja volt a jogügyi bizottságnak is, a honnan azonban legutóbb a kormánypárt kibukatta és pedig azon egyszerű okból, mert a bosnyák politika miatt kilépett a kormánypártból. Nagy parlamenti szereplése nem volt, de azért minden állásnak alatt szokott tartani egy csinos igazságügyi beszédet, ép úgy mint patriótája Bujanovich Sándor egy pénzüggyit. Ez már sárosmegyei szokás, bravourt nem csinálni, hanem a kötelességet megtenni.

Az egykori Deákpártnak szabadelvű árnyalatához tartozott. Midőn a Deákpárt atómjaira kezdett bomlani: akkor Deák Ferencz körül egy egész planéta-rendszer keletkezett. Ott volt a zöm, a vácsera-párt, a Sennyey-párt, a határvidéki erdőtársaság, az erdélyiek, a szászok, a horvátok, a felvidékiek, a reformpárt, a Ghyczy-árnyalat, a miniszteriálisok, a Gorove-párt és a Horváth Boldizsár pártja. A Gorove-párthoz tartozott Ráday Gida és Urvány, a Horváth Boldizsár pártjához tartozott Hodossy Imre és megint Urvány. Hodossy Imre ép úgy, mint Horváth Boldizsár, a belpolitikai összes instituciók terén tabula razának tekinté a 49 utáni Magyarországot s a kontinentális francia és német iskola tanai szerint ahajtott volna intézményeinket reformálni. Szóval ők a szabadelvű reform hívei s az aklimatizáló politika emberei.

HOFFMANN PÁL (született Nagy-Martonban, Sopronmegyében, 1830. február 24-en). Doktor, professzor, jogász, író, akadémikus, kodifikátor, fővárosi atya, egy szóval mindazon tulajdonság

megvan benne, a melylyel a tiszavideki és dunán inneni félig táblabíró képviselők egyáltalán nem tudnak megbárátkozni. Nem is hisszük, hogy a régi balközépben és régi szűlszobalon egyetlen-egy igaz barátja is lett volna neki valaha, a miből azonban egyáltalán nem következik, hogy a Deákpárton igen sok igaz barátja volt.

Ő kapacitás is, notabilitás is, de specialitás is. Kodifikatori pályája nagyon szerencsétlen; mint egyetemi tanár az egyetem polgári rendkívül szeretik; tudományos írónak eredetibb, mint Kautz; hanem mint képviselő és politikus csakugyan fegyelmehzetlen. Ezért nem lesz soha államférfi.

Olyan tudós és olvasott ember, mint ő, persze nem lehetett más, mint deákpárti. Már csak azért sem, mert a népszerűséggel olyan viszonyban áll, mint az egymást igen mélyen szerető, de egymás közt igen gyakran kegyetlenül czivakodó házastársak egymás irányában állanak. Egyszer esőkoloznak, másszor hajba kapnak. Mert Hoffmann Pálnak nagyon sok kérdésben nézete van, minden nézetének kijelentéséhez bátorsága van s bátorsága gyorsabban működik, mint taktikai érzéke.

Egyszer, az 1869-iki országgyűlés elején, egy miniszterelnöki estélyen egy igen magas-rangu és egy igen szép és ünnepelet asszony akarta őt megnyerni a kormány föltélen hívének, "mert — ugymond a hölgy — lássa ön, nincs ám az rendén, hogy a kormánynak két feje legyen, tudniillik a gróf és az öreg ur." Igaza van kegyelmes asszonyom, de én csak egyik fejt ismerem: Deák Ferenczet s mindenestire Deák Ferencz kormánynak vagyok híve." Ilyen udvariatlan ember tud ő lenni, a hol az ő nézetéről van a szó, hanem azért a legközelebbi alkalommal épen a Deákpárt kebelében épen ő támadta meg leghevesebben a virilista intézményt. Ekkor mondá róla Deák Ferencz: "Ez a Hoffmann valóságos gyémánt; gazdag embert megillet a gyémánt, de azért a leggazdagabb ember se jól tenné, ha abba fektetné minden vagyonát, mert abból megélni nem lehet."

Most terézvárosi képviselő s kemény ellenzéke, noha párton kívüli ellenzéké Tisza Kálmánnak. A Terézváros arról nevezetes, hogy egy embert még soha se választott meg kétszer képviselőjének. Hoffmann azt hiszi, a terézvárosi kör is azt hiszi, és — valljuk meg az igazat — mi is azt hisszük, hogy őt kétszer fogja megválasztani. Ez is az ő specialitása.

Spanyol postakocsik.

Wagner Sándor festménye.

Spanyolországnak félf vasutja van. De a vasutvonalak csak a főbb városokat kötik össze s más helyekkel az u. n. "álladalmi posta" tartja föl a közlekedést.

Ha a szegény utas egy ilyen álladalmi posta kocsijára szorul s fölszáll a "berliná"-ba, az "inferio"-ba, a "rotondá"-ba vagy a "banquetta"-ba, a mint e sajátságos alkotmány különböző helyeit nevezik, kiáltson föl Dantával, hogy "Lasciate ogni speranza" s tegyen le minden igényéről a kényelemre; mert a postaháztól elkezdve, megkezdődnek a martýriumok, melyek állomásról állomásra fokozódva, végre csaknem ketségbejutik.

Az utas kénytelen bevárni, míg annyi utatárs akad, a mennyit a rendőrlég megállapított szabályzat megkíván, hogy a postakocsi utra indulhasson. Ha a postakocsi megelt a kívánt számú s mindenféle állású és rangú utasokkal, akkor közéje ékelheted magadat a mindenféle utitársakon kívül mindenféle bíróndóknak, utitársaknak, ágyeműnek, kutyáknak, töltött puskáknak és pisztolyoknak, ládáknak élestarisznyáknak és zsákoknak, elszárvá magadat, hogy meg se moezezansz a legközelebbi állomásig. A város rossz kövezetén végigdöcögve, jobbra-balra inog a néha emeletes jármű, mindig azzal fenyegetve, hogy az utca egyik vagy másik oldalán fekvő házak falának neki támaszkodik. S e bajban van épen a vigasztalás: az utca oly szűk, hogy a nagy kocsi föl nem dülhet benne.

Végre sok zakkanónok keresztül kijut a kocsi a városból. Kier a szabadba s a mayoral (kocsis) káromkodásai között — megáll. A város, sárga, kék vagy fekete hámmal fölszerszámozott tiz vagy tizenkét öszért most fogják tulajdonképen a kocsi elé, megrákván őket gondosan messze hangzó csengőkkel. S itt történik aztán,

hogy még egy egész sereg új utitárs rohanja meg a kocsit, — levén azon még olyan fölfedezhetetlen utazóhelyek, melyekről semmit sem tud a policzaj, csak a kocsisok és kocsivezetők ismerik. Azokat aztán megszállja a hivatalan raj, mit se törődve vele, hogy azok az utasok, a kik azt hitték, hogy immár az egész kocsit kibérelték, elférnek-e tőlök valahogyan. Kivált a kocsit tetőzete az, melyet bevesznek ostrommal. Ott aztán fekvé, ülve, lábaikat le-lógatva elférnek az új pasasérok a képzelhető legkisebb helyen, s ki se mozdítja belőle semmi hatalom, ha csak a fölfordulás nem.

dulhatás műtététől. A koci ingadozása és himbálása oly borzasztó, hogy az ember mindenre inkább gondol, mint arra, hogy a szép természet, kilátást, vidéket élvezze. De a tíz öszvér csak halad tovább, vonszolva maga után a négykerekű, sárga építményt, nem törődve vele, ha izzé-porrá török is mögöttük. S mi a köszönet, hogy ily lelkiismeretesen járnak el hivatalukban? Az, hogy a majorál, a ki fönnül, félig állva, a bakon, ügyesen kezelt rettentő hosszú ostorával a füle közé cserdit hol az egyiknek, hol a másiknak.

Az előfogat mellett lovon nyargaló «zuga»

nak, s nincsen egyéb gondja, mint a vezető első pár öszvért szemmel tartani s azt hol csitítani, hol gyorsabb ügetésre biztatni, már a maga módja szerint.

Ezeknek az állatoknak a kitarása csodálatra érdemes. Más tisztességes vontató állatoknak ily bánásmód alatt össze kellene roskadni. Hanem az is igaz, hogy az előfogatot minden állomáson ujjal cserélik föl, nem úgy, mint kegyetlen kísérőit, kik két-három napi ilyen utat tesznek meg porban, égető hőségben, folytonos izgatottságban, szüntelen mozgásban, — egy darab kenyérháj s néhány korty víz mellett.

A spanyol állami postát az ő szédületes rohamosságában Wagner Sándor hazánkfa ez alkalommal közölt nagy képében élénk színekkel varázsolja szemünk elé. Wagner Sándor, ki nek immár több képét, pl. «Mátyás diadalát a cseh Holubáron», a «Huszár-bravourt», a «Római bikaviadalt» és a «Czirкуси versenyt» közölte a «Vasárnapi Ujság», elsőrendű művész a lovak festésében, s e tekintetben világszerte elismert specialitás. Jelen képén is, mely a műtárlatokon nagy figyelmet keltett, az észlelés realizitkával élességével s nagy művészi alkotó erővel tünteti föl a spanyol tárgyú kép spa-

pedig elkacagta magát, de el nem esett: Privoda rögtön kiadta a parancsot rácz haramiának, hogy a feljárn menjenek föl s foglalják el a két Ördög várát. Dühös volt, káromlta az istent és annak szentjeit s toporzékoló lovával oda állt a feljaro aljához, hogy ráczai saját élő és haragvó két szemé előtt vonuljanak föl a rohamra.

Jó Patkós Dani látta a veszedelmet, nem ügyelt Anikának eszeveszett kacagására, hanem dörgő hangon bekiáltott a barlang üregébe a tétovázó haramia sereghez:

meg ne haragudjék. Csaknem egymást taszigálták le a hasadék mélyére.

Dörgött a muskéta a völgyben s a golyók ott füttyörésztek Patkós Dani feje körül a sziklaoldalon; jött fölfelé a rácz, negyven-ötven egymás után, Privoda kapitány onnan alulról, ló hátáról harsány hangon riogatta őket. Szentül hitte, hogy a tordai mészároslegényvel végkép leszámol ma — ugys oly sok volt már a rovason.

De bizony nem lett abból semmi.

SPANYOL POSTAKOCSI. WAGNER SÁNDOR FESTMÉNYE UTÁN.

A tele koci a postaháztól elindulása óta nem lett ugyan nagyobb, de közönsége utközben háromannyira szaporodott, mint kezdetben volt, s most megindul nagynehezen.

Nyárközep van. Az országút egy lábnyira apró, sárga, süppedő homokkal van beborítva, mely szépen egyenesre takarja el az alatta rejtő kátyukat és zakkanókat. Az öszvérek patái alól sűrű porfellegek emelkednek elő, olyatén fátyolt huzva föl az utasok szemé elé, hogy az az első néhány pár öszvért eltakarja előlük, s a koci hol jobb-, hol baloldali kerekével zökken a homok alatti mélyedésbe. A szegény utas görcsösen kapaszkodik ülésebe, noha tudja, hogy ez a műtét nem fogja őt megmenteni a fölfor-

egy erős, tagbaszakadt, fiatal ficzkó, az ostort fogja meg és a nyelével út a szegény állat há-tára, vékonyára, fejére, a hol épen éri, — bizony nem igen válogatja. Ha az ostornyél se használ, akkor köveket szed föl az utfélről s azokat vágja a nyomorult párákhoz, úgy biztatja, illendő káromkodások kíséretében.

Ha a postakocsi valamely falun megy keresztül, akkor a falunak reményteljes egész ifjúsága előcsődül, s botokkal, furkókkal, kövekkel rohanja meg az öszvéreket, s úgy kíséri nagy örömríadallal jó fél óra hosszáig. Így hát galopban hempereg a koci odább. De ha még ennyi jó indító erő se használ, ott van még egy kitünő rugó, a «delantero», a ki előtte lovagol a koci-

Nem úgy van ott, mint nálunk, a hol busásan kijárja a borraival. Itt ha kap is a kocsis, vagy a koci bármely kísérője egyik-másik utastól valamit, — nem iszsa meg, hanem viszi haza a feleségének, gyermekeinek. A spanyol nép tartózkodóbb az italtól bármely más népnél. S ha rosszul bánik is az állattal utközben, az istállóban oly gyöngéd iránta, mintha ki akarná engesztelni a rajta utközben elkövetett bántalmakért. Csaknem oly gyöngédén bánik vele, mint a magyar ember, s elnevezi «galambjának», «lelkemnek», «kedvesemnek». Csókolja és simogatja, s eteti, itatja gondosan, hogy ha majd hámban lesz, újra majdnem lehetetlenséget követelhesen tőle.

nyol jellegét s a spanyol országnak ezt a más országokban föl nem található különlegességét.

A két ördög vára.

Történeti beszély.

Irta **Eötvös Károly.**

(Vége.)

Privoda kapitány azzal felelt e csufondáros szavakra, hogy mordályával czélba vevé Anikát, s miután a lövés eldurant, az a gonosz leányzó

— Előre legények! Tizenöt ember dardával és muskétával ide áll mellém, harmincz ember tölti a muskétát, a többi pedig készíti a szerszámot és fegyvert. A ki szót nem fogad: két kezemmel vágom innen le lábainál fogva, mint a patkányt.

Zúgott a hang az üregben, mint a mennydörgésnek hangja s a haramiak eszeveszetten ragadták fel fegyvereiket, hogy a parancsot teljesítsék. Tizenöt embernél több nem fért a barlang nyílása előtti sziklalapra s kétannyi is oda tolongott, hogy Patkós Dani rájuk valahogy

Mennydörgés és földindulás és rettenetes halálnak veszedelme támadt Anikának gonosz munkájából. A löpor ott a forgó kő alatt felrobbant, robbanása iszonyu volt; ama sima, hosszú kőlapok, a feljárnak lépcsőkövei ezer darabban repültek a lége, süvöltve, zúgva, ropogva és csattogva, mintha afféle pokolbeli madarak lettek volna. Óriási füst és köporfelhő gomolygott fel az ég felé s a nagy sziklahasadéknak üregeiből, hajlásaiból százaszorosan dörgött vissza a visszhang, mintha jobbról, balról, közlrol és távolról ég leszakadna, hegyek alá-

omlanának s utolsó ítéletnek tárogatósipja harsogna le a magasból. S zajon és zúgáson, mennydörgésnek és harsogásnak hangján túl hallatszott Anikának vérfagyasztó kaczagása!

— Haha Privoda! Én vagyok itt és az én kedvesem, van-e kedved ide jönni?

Privoda kapitány nem felelt. Óriási kődarab magát és lovát ott szakította ketté, ott morzsolta össze a feljáró lábainál. Lovasai hanyatt-homlok menekülének, s nyavalyás ráczai, kiket omló sziklák rohanása el nem típort, halálos rémülettel futottak ki a sziklahasadékból, hogy megvinnék a hirt a két Ördög váráról s Privoda kapitány veszedelméről amaz ármányos Steinville generálisnak Kolozsvárra.

Maga jó Patkós Dani is elképedve támaszkodott a sziklafalhoz. Az első pillanatra el nem tudá gondolni, mi történt, csak érte, a mint iszonyu nyomás, mint ellenállhatlan viharnak ereje oda szorítja őt és társait a szikla oldalához. Csak mikor már elmúlt a földrengés s annak pokoli dörgése, csak akkor látta, hogy a barlang feljárójának kővei mind lerohantak a völgybe s hogy a sziklalap előtt rettentő mélység tátong, a homnan feljönni s a hova lemenni lehetetlen. Bámulva és szó nélkül nézte Privoda kapitánynak hanyatt-homlok rohanó táborát. Még alig tudta helyzetét félérni eszével, midőn érezte, hogy Anika suhogó ruhával melléje surran s kezét megfogja gyöngyében.

— Jöjjön kegyelméd, — szólt a gonosz leányzó — valamit akarok mondani.

Patkós Dani félszémelt és Susánna jutott eszébe és ezt mondta Anikának:

— Biz azt hugom, most már vezess jegyesemhez.

— Oda vezettek, szólt Anika s szeme egyet villant. Nincs a pokolnak olyan tüze, a mely hasonlított volna e szemvillanáshoz.

Patkós Danit bevezette egy üregbe. Nehány pislyogó mécs adott az üregnek némi félhomályt. Olyan volt az üreg, mint valami sírbolt. Anika odaállt Patkós Dani elé s két kezét leeresztve lassú hangon mondá:

— Ime, itt áll előtted jegyesed.

Patkós Dani megütödvé lépett vissza. Oda nézett a gonosz leányra s azt mondta neki:

— Elment az eszed leányom, én Susánmát keresem.

— Én pedig téged kereslek, meglehet, hogy bolond vagyok, de téged szeretlek. Az én jegyesemet meggyilkoltad: a helyett most te vagy nekem. Életedet megmentetem rácztól, olálótól, haramiától, Privoda kapitánytól, de a magam számára mentetem meg. Segítségem nélkül innen most nem menekülhetsz; vagy enyém léssz, vagy velem halsz.

A gonosz leány lassú hangon, reszkető hangon beszélt. Csak két szeme égett, csak két szeme villámlott ott a sötétben. Patkós Dani oda lépett hozzá s megfogta kezét.

— Jó lány voltál hugom, jót cselekedtél velem, haládatos szívrrel leszek érte halálos holtomig, de most vezess Susánnához.

Anika odament egyik mécshez, fölvetta a földről egy fenyőfáklyát, meggyújtá azt s ment előre, Patkós Dani pedig ment nyomában. Iszonyu barlangszikáron, szűk nyílásokon, veszélyes sziklarepedéseken át bejutottak egy barlangba. A barlang egyik sarkában állott egy kő. Azt a követ Anika kimosdította helyéről s aztán tíz vagy tizenkét kődarabot meg kiemelt onnan s akkor oda hívta Patkós Danit.

— Nézd, mi van itt? — a fáklyával oda világitott.

Félszázagnak kincse volt ott. Arany és rubin és kárunkulus iszonyu halommal. Drága ékességek, gyűrűk, lánczok, fegyverek, vert arany és ezüst pénzék, kelyhek, szentségtartók,

arany és ezüst edények, lánczok, csatok, forgók, sarkantyuk, fejedelmi kincsek, szentegyházaknak és főembereknek nagy kincsei. Várost építeni, száz falut megvenni, ezer jobbágyot és tízezer lábás jószágot szerezni lehetne e kincsen. Anika megint szemközt fordult Patkós Danival.

— Lásd e nagy kincs mind az enyém, mind a tiéd, magam is a tiéd vagyok, ha szeretsz. Szolgálód leszek, kutyád leszek; ha rugdosol, lábadat csökölöm, csak engem szeress, ne azt a másikat.

Patkós Dani félrerugta azt a halmaz kincset, mely utjában állt és csak e szót mondá:

— Most már Susánnához vezess.

A gonosz lány tántorogva, zokogó kebelrel vezette vissza Patkós Danit a mécses barlangba. Fejét lehajtá s szeméből omlott a könny, mint a záporosó. De itt megint megállott és fuldokló hangon mondá Patkós Daninak:

— Még egy szavam van, hallgasd meg azt. A te jegyesed nem tiéd többé, annak pártját összetépte a Fekete Ördög; ott fekszik nyomorultan, teste-lelke összetiporva, mit akarsz te most már vele?

Patkós Dani felordított, mint a halálra sebzett vadállat s vaskezeivel megragadva Anikának vállát, mennydörgő hangon szólt hozzá:

— Hallgas, te rima, ő az én jegyesem, élve, halva még nyomorban és szégyenében is enyém örökké. Most oda vezess egy szempillantás alatt!

Anika felsikoltott. Iszonyu vonaglással kirántá magát Patkós Dani kezéből s a fáklyát a földhöz vágva, a mécsesek suhogó ruhájával lobogtatva, villogó szemekkel és habzó, szederjes ajakkal elrohant onnan.

Patkós Dani kibotorkált a főbejárásba. A haramiák ott lézengtek s midőn arcát meglátták, ijedezve huzódtak félre előle. Egy percz mulva vijjogva és sziszegve mint a héjja, rohant oda Anika. Kezében töre, a törőről esorgott le a vér s fél karja és fél oldala tele piros vérrrel. Arca fehér, ajka kék, szemében kárhözhatnak tüze. Oda fordult Patkós Danihoz:

— Itt van menyasszonyod!

S odavágta a véres tört Patkós Dani lábaihoz.

Patkós Dani egy szót sem szólt, csak rohant oda, a homnan Anikát jönni látta. Megtalálta a barlang ajtaját. Belépett az oltáros barlangba. Az oltárkövön fáklya égett. Az oltár mellett kőpadon ott feküdt az ő jegyese, az ő lelkének bálványa, egyetlen szerelme: Susánna. Szíven keresztülzsurva, gyenge patyolat ruhája összetéptve, holtan, véresen.

Szegény Patkós Dani nem is térdelt, hanem csak úgy esett oda meggyilkolt kedveséhez. Kardját kiejtve kezéből s karjaival átölelve harmattestét, zokogó arcát oda temetvé menyasszonyának kihült kebelére.

— Itt vagyok, édes szívem, szerelmem! Eljöttem érte! Mondd meg mi fáj, ki bántott? Megölöm érte a világot! Oh egyetlen Susánám! Én vagyok itt, én vagyok itt, a te jó Dani bátyád. Szólj, csak egy szót halljak még tőled ez életben.

A ki meghalt: az nem beszél többé. A rettenetes kurucz vitéz úgy sirt, úgy zokogott, mint kicsi gyermek. Végig-végigcsókola a drága testet százszor is, ezerszer is, de az többé föl nem ébredt. Iszonyu fájdalommal fogával szakgatá dalmányának peremes hajtokáját. Végre elejtett kardjába botlott s a kard megpendült térde alatt.

Fölugrott, fölvetta a kardot s ment a gyilkos leányt megkeresni. Akár leány, akár ördög, kivágja belőle a lelkét. Tántorogva ment előre s végre kijutott a főbejárásba. Ott voltak a haramiák összegyűlv s ott hallgatták azt a sántán

figyelemmel. Anika egy kővön állt s így beszélt hozzájuk:

— Ne féljetek, ő egyes egyedül van, ti hatvanan vagytok. Neki csak egy szál kardja, nektek hatvan erős fegyvertek. És itt vagyok én. Én nem félek, miért reszkettek ti? Gyáva ebek! Ott van elzárva a nagy kincs, a félszázagot megveszem számotokra. Csak én tudom, hol ez a kincs. Ha én meg nem mondom: soha se láttok belőle egy polturát sem. Ha én elhagylak benneteket: száraz ágra juttok. De ha nekem szót fogadtok s Patkós Danit élve, megkötözve kezembe adjátok: urrá teszlek benneteket három vármegyére. A ki először fölemeli kezét ellene: azé leszek én magam. Halljátok ezt? Én magam is.

Patkós Dani hallotta ezt a szót. Két napja nem evett, nem ivott, nem aludt már. Megvieszkodott a két Ördöggel s megölte mindkettőt. Láttá menyasszonyát véresen, meggyilkolva s most már iszonyu lelki indulatok rohama alatt roskadozni kezdett teste lelke. Ő egymaga volt s ellenében hatvan haramia és az a pokol szüldöttje, az a gonosz leány. És még sem gondolkodott egy perczig sem. Oda robbant a haramiák közé, mint a fergeteg s rájuk dördült iszonyu haraggal.

— A ki kezét fölemeli: halál fia!

Ment előre. A haramiák némán csináltak utat maguk között. Már csak két lépés választá el Anikától s már emelé kardját a gonosz leány ellen. E pillanatban Anika felsikoltott s leugorva a köről, melyen állott, nyilsebesen futott ki a barlang nyílásán. A rémitő meredek szélén még egyszer megállt, még egyszer visszanezézett, s midőn látta, hogy Patkós Danira senki sem emeli karját: szó nélkül leugrott a mélybe. Testét ezer darabra zuvva találták meg a patak ágában.

Mire Patkós Dani kiért a meredek szélére: akkorra már Anika nem volt látható sehoh. Hanem helyette iszonyu zsvájjal jött a tordai népség rettenetes husángokkal fölgyverkezve. Most értek még csak ide Peterd felől, a mikor már a két Ördögnek, Privoda kapitánynak s a gonosz Anikának csak holttestét láthaták. De azért jó távoltságban megállva a két Ördög vára előtt, szörnnyű vitézséggel fölkiabáltak a vár lakóihoz, hogy életre-halálra adják meg magukat, mert különben kinos léssen ő haláluk.

Patkós Dani kiállott a meredek szélére s fölsimerte az ő pájtásait. Csalmáját megemlité s midőn a zsvajj elhallgatott, ekként szóolt a tömeghez:

— Adjon isten kegyelmeteknek jó napot, édes atyámfiai és barátim. Én vagyok ama szerencsétlen Patkós Dani, kinek jegyesét ezen kutyafia lator haramiák elrabolták és meggyilkolták, örök kárhözhat legyen érte sorsuk! Az én jegyesem itt fekszik halva, lelkének üdvére, isten dicsőségére segítsenek kegyelmetek őt tisztességgel eltakarítani.

Nosza megismerték most a jó Patkós Danit a tordaiak. Édes öcsém, édes bátyám, édes jó atyámfia volt előtűk, mindnyájuk előtt. Egy suhanecz meglátta a Fehér Ördög holttestét, kivette hátából a taglót s megismerte a taglóról, hogy az Patkós Danié. Lón most nagy rivalgás s jó Daninak nagy dicsősége.

De ő azt nem hallotta. Bement menyasszonyához s midőn a népség kötélén, létrán feljutott a várba: ott találták Patkós Danit szép halottja mellett. Akkor is ott zokogott keservesen.

Hanem a haramiákat nem találták sehoh. Azok szépen, tolvajuton, az indali völgy felé elmenekültek vagy valamely sötét szakadéokban elveszték örökre. Ha elmenekültek, békességes

ember lett belőlök, mert soha többé gonosz híruk nem hallatszott.

Patkós Dani kipihenve magát, szomorúan ballagott fel Toroczko várába Thoroczky István uram ő kegyelmének szemei elé. Elővéve dalmánya ujjának kutyafüle alól a pöcsétes levelet s elbeszélé siralmas esetét.

— Nem kellesz már többé nekem édes fiam — szólt Thoroczky István uram ő kegyelme — elmehetsz most már haza Tordára, mézsáros legénynek. A kegyelmes fejedelmünk is békét kötött, te magad is megszegted előttem tett fogadásod, isten megbüntetett érte, a miért Szász-Fenes felé kitértél utadból. Pedig derék vitéz voltál, áldjon meg az isten!

Hanem azért kezét fogott jó Patkós Danival s megrázta azt, mintha édes jó atyafia lett volna. Így bocsátá utra.

* Anakreon dalaiból.

Θεῖο λυγρὸν Ἀκροῖος.

E gyöngye lanton lágy szerelmi Vágyak helyett próbálgatom Az Átridákról énekelni Hős dalt fellengő szárnyakon: Im e magasztos dalba fogva Az ének elhall idegén; Szétolvadoz s lágyan susogja: «Csupán szerelmem zengek én.» S az epedő, lágy, rezgő hangok Hurját haraggal tépve le. Magasa hangolom a lantot, Felharsogón kapok bele: Tízszel, a mint kell hósi dalban. Herakleszt hadd magasztalom... De lantom újra sugja halkán: «Csak szerelemtől zeng dalom.» Oszlójatok ti fényes álmok, Hogy zengni tudjak hósi dalt! De el egymástól soh' se válnak Lantom s e szív, mig lángja tart... S az tart örökké, ég lobogva, S azt foglalom zengő dalokba.

Ὁ δ' ἐγὼ νεῶν ἄμιλον...

E tánczólok vig ifju körben, Ah! újra ifju leszek; Közöttök uszat kéjgyönyörben A büvölő emlékezet. Szakíts virágot! kősd füzéreb! Cybéle jer! mosolygó lány: A róza-bimbó nyár tüzébe Had' égjen homlokom haván. Hadd mig az ifiak körültem Tombolva járkák tánczaik! Lelkem sok éven át repüljön, Legyen miként ők ifju, vig. Föl gyorsan a habzó kehelylyel! Ajkamra vidám czimborák! Nézzétek e böles, szürke fejjel, Felejti éveit, korát: Ujjongó dalt még énekelhet, Csókolni tudja még a kelyhet.

Ἐπὶ μυσσιναιετῶν περὶ νεύου.

Ágyamra illatár lehelnék A lótasz s myrthuslevelek. Izlelve nedvét a kehelynek, Én álmadozva heverek. Óráim e legédesebbjén Kis Amor tölti poharam! — Körülövezve hattyu keblén, Fodros ruhája vert arany — Sürgő, forogva jár köröttem. Kinálj! a lángoló nedűt... Ah mint e gyermek szárnya röppen, Oly gyorsan elfut életünk.

* Fölvolvastott a Kisfaludy-társaság február 25-ki ülésén.

Por lesz belőlünk egy maroknyi, A szél melyet széthörogat... Az érzéketlen sirra rakni Mit érne hát virágokat? A fűszeres lég, illat árja Áttörhet a halál jegén? Nem, nem... s írom ha majd lezárva, Rá balzsamot nem kérek én. De mig erem ver égve, forvva, Had' szivjam most ez illatár, Most hadd lehelje homlokomra. Az égő róza illatár.

Ἔμπε τοὺς νοήτους δῶσκαλαίετ.

El! el! ti hirneves tanítók! Mit ér nekem az iskola! Mert bölesegni megtanítottok, Szeretni, inni nem soha. Tanítsatok meg erre! borral Had' uszatom meg lelkeket; Hajam felérül im a borral: Had' élvezek hát, nig lehet! A forrás jéghideg vizében Menj! látsd le szerelgem hevé. Iszom fiu! ringatva szépen Lelkem, ha mámoros levék... Előbb-utóbb jókedvű szolgám: Uradra ráborul a hant, S oszté vége... hej! hiszen tudod tán? — Kevés bort isznak ám alatt.

Μη με φυγῆς ορῶσα.

Ne fuss úgy homlokom havátul, Kedves leányka, oh maradj! Bár éltem rég a nyár szellőben, S te el sem élted még nyarad! Sohajtanál úgy vajha értem. A mint sóhajtok érde én; Lásd! ime e virágfüzéréim! Piruló lány, neked szedém. A róza napkelet hevében Ott fekszik a liljom haván; S színök nem illik össze szépen. Ép' úgy mint nem: te s én babám!

Τὴ κοίλον ἐστὶ βυδ' ἐξεν.

A harmatos tavasz mi kedves! Andalgva bársony zöld gyepen, Midőn Zephyr fuvalma repdes, S átfoly a bércezen, völgyeken. A szőlőtőkét nézni, drága, Könyvet mint készül önteni. Mint hajlik ivó a bor ága, ... Nem kedves ez, nem isteni?

Δοτε μοι κρηρὴν Ὀμηροῦ...

Melyet Homérosz uja vert, Oh! add e lantot énnekem; De vérmes hurját tépd le, mert Nem zeng csatákat éneken. Mulatni törényit hirdetek, Vig asztalunk fejdelme én! Színültig töltsd a serleget, S csöppet se hagj szől' fenekén. Ha áthatott majd a gerezd Hó eceppje, forró balzsama, Lábunkban a vér formi kezd, Kortánczba visz, sodor tova. Oh Bakhusz! néked zeng a da! Édes mámorban szikájul, Elmének tüzel szikráival. Miket csak Bakhusztól tanul. Melyet Homérosz uja vert. A lantot akkor add nekem: De vérmes hurját tépd le, mert Nem zeng csatákat éneken.

Iffj. Bedőházi János.

A GÖZHÁZ. VERNE GYULA REGÉNYE

TIZEDIK FEJEZET.

A csel felé!

Másnap, május 10-kén reggel elhagytuk Burdvánt. Gözházunk, jól ellátva mindennel, áthajtott a vasuton s egyenesen Ramgur felé.

haladt, mely város mintegy hetvenöt mértföldre esik Kalkuttától.

Való, hogy ily módon, jobb kézre hagytuk el a tekintélyes Mursedabad városát, mely azonban sem angol, sem hindu részében nem bir valami különös érdekekkel; Mongirt, mely olyforma Hindostánban, mint egy Birmingham, s a szent folyamra néző magaslaton épült; Patna-t, fővárosát a behári királyságnak, melyen részatosan haladtunk át, az opium-kereskedés fővársárhelyét s mely majdnem eltűnik a kuszó növények sűrű magas bozótjában, mely itt csodás bujassággal tenyészik. De nekünk czélunkat kelle szem előtt tartanunk s egyenesen északi irányban haladtunk, két fokkal alul a Ganges völgyén.

Utunk e részében az aczel-óriás gyorsabban haladhatott, mérsékelt ügetésben, a mi még jobban kitértette ringó házaik rendkívül kényelmes voltát. Az ut különben szep volt s jól megfelelt gyorsabb haladásunknak. A ragadozó vadak, talán a füstökűd elefant egyhangu búgásától is elijedve, kitértek az utból vagy elbújtak, elég, hogy Hod kapitány nem kis bámulatára, egyet sem láttunk e vidék mocsáros lapaiban. Egyébiránt ő sem itt a Bengálban, hanem főlebb-főlebb északon számított inkább reájok.

Május 15-kén közel voltunk Ramgurhoz, mintegy ötven mértföldnyire Burdvántól. Közép sebességűk tizenöt mértföld volt naponta tizenkét óra alatt, nem több.

Három nappal később, május 18-kán, vonatunk 100 kilométerrel odább, Csittra városka mellett állapodott meg.

Utazásunk ez első szakaszát semmi különös esemény nem szakította meg. A napok forrók voltak, de verandáink szellős árnyában kellemes volt a pihenés; itt töltöttük a nap legmelegebb óráit. Estétként Storr és Kalut kitalizogatták a gépet és a katanokát; mig mi Hod és én, Fox és Gumi kíséretében, kisebb vadász-kirándulásokat tettünk a vidékre. Csak apróbb vadat láltunk, négy lábúakat és szárnyasokat s ámbár a kapitány mint vadász, kicsinyelte is — de mint jó étvágyu ember egyáltalában nem vetette meg az így szerzett zsákmányt, monsieur Parazard pedig örült, hogy konzerv-készleteit megkímélhette a friss pelenyese mellett.

Ha aztán a napi munka véget ért, szivarra — kitűnő manilli cheront-kra — gyújtottunk s beszélgettünk e föld sajátosságairól, melyet Banks és Hod alaposan ismertek. A kapitány azonban, megvetve a köznapi szivart, husz láb hosszú hajlékony száron át, erős tüdejével egy hulla zamatot füstjét szitta, melyet legénye a legnagyobb gondallal tömött meg számára.

Legnagyobb örömünk lett volna, ha kis kirándulásainkban, az esti állomáshelyek környékén, Munro ezredes is velünk tartott volna. De bár erre mindig felhívtuk, ő változatlanul elutasította s maga maradt Mae-Neil őrmesterrel. Ha kiszált is a kocsból, pár száz lépést sétált az ut hosszában. Átalában keveset beszélt, mintha nem is érezte volna a gondolatkozás és eszmecsere szükségét és sötét emlékeibe elmerülve hallgatott. Talán annál elevenebben támadtak föl benne ez emlékek, a mint közeledtünk azok gyászos színhelyéhez.

Világos volt előttem, hogy valamely rogeszme, de a melyet csak később tudtunk meg, hogy mi, s nem egyedül a vágy, hogy velünk maradhasson, birta arra Munro ezredest, hogy az északi Indiába tervezett utazásunkhoz csatlakozzék. Meg kell mondanom, hogy Hod és Banks is osztoztak e felfogásban. Azért is mindhárom, nem minden nyugtalanság nélkül a jövő iránt, gyakran kérdeztük magunktól s egymástól, — nem visz-e ez az aczel-elefánt, valamely komor kimenetelű drámát vontatóban magával?

Valóban, minden mértfölddel, melyvel tovább haladtunk, a Munro ezredes arca, tekintete, gondolkozóbbnak, egész lénye komorabbnak látszott. A viruló rizsföldek zöldege nem vidította föl arcát, a banánok, melyeknek lombjai közül úgy hull az arany gyümölcs, mint a csillagok az égről, ép oly hidegen hagyták, mint a mily kevésbé látszék számba venni az olykor tűrhetetlenné váló hőségét a napnak, melyet a harmatpára nem enyhített meg s a forró szél annál elviselhetetlenebbé tett. A mint a vidék, északabba, ridegebbé és kopárabbá vált, az ebédünkben függő hőmérő pedig 106° Fahrenheit

heiot (= 41° Cels.) mutatott, — a mi épen május 19-én volt — úgy hogy még a szokott esti sétára is lehetetlen volt kibújni, Mac-Neil őrmester így szóla hozzám:

— Maucler ur, ez azokat a márczius-végi napokat juttatja eszembe, mikor sir Hugh Rose, csupán két ágyuból álló ütégével próbálta rést ütni Lucknow körfalain. Tizenhat napja volt, hogy ájtóttunk a Betván, s e tizenhat nap óta lovaink egyszer sem voltak lekantározva. Mi is ki voltunk merülve. Irtózatossá sziklalfalak közt harsogtunk, akár egy sütő kemence belsejében! Soraink közt föl s alá jártak a csicsi-k, vedreikben vizet hordva a katonáknak. Én egészen el voltam szédülve a forróságtól, kimerültségtől. Talán le is rogtam volna — úgy elszerűltem — mikor Munro ezredes egy csicsi kezéből kikapva a vedret, végigöntött vele. Ez megmentett; de nem is felejttem el soha; ezért a vizért minden véremmel tartozom ezredesemnek.

— Mac-Neil őrmester, — kérdém, látva, hogy mily ritka beszélő kedvében van — nem veszi ön észre, hogy elindulásunk óta Munro ezredes sokkal gondolkodóbb képmű, mint szokott lenni? Nekem úgy tetszik, napról-napra. — Ugy van uram, szakitott felbe élénken Mac-Neil. De hisz ez oly természetes! Ezre-

nyas fák alatt? Ah uram, attól tartok, hogy ezredesem fájdalom-kitörése rettenetes lesz! De ismétlem, késő már változtatni a dologon s kitéríteni őt utjából. Ki tudja, beleegyeznek-e? Jobb már mentére hagyni a dolgot, s az isten vezéreljen és legyen velünk!

Világos volt előttem, hogy Mac-Neil, mikor így beszélt, tisztában volt magával a sir Edward Munro terveit illetően. De elmondott-e nekem is mindent? S egyedül csak: viszonlatni Cawnporet s neje temetkezési helyét, volt-e az ezredes ezéja, midőn ráhatározta magát, hogy odahagyja Kalkuttát? Lett légyen bármint, oly ellenállhatatlan vágy vonta már, mint a kedveséhez siető szerelmest. Lehetetlen lett volna visszatartani.

Akkor eszembe jutott megkérdezni Mac-Neil őrmestertől, vajjon ő maga részéről, lemondott-e a bosszu lehetőségéről, más szóval: hiszi-e, hogy Nána Sahib meghalt?

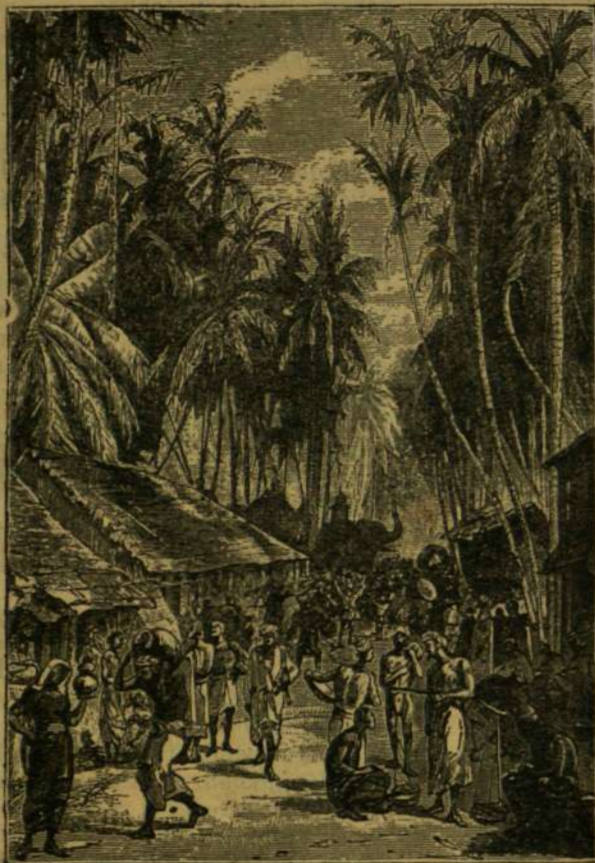
— Nem, felelé határozottan. Ámbar semmi adatom nincs, melyre ellenkező véleményem alapíthatnám, mindamellett sem hiszem, hogy Nána Sahib meghalhatott volna a nélkül, hogy annyi gonoszságának büntetését el ne vegye. Nem. S mégis, én mit sem tudok, mit sem hallottam; csak ösztönszerűleg érzem, ez dolgozik bennem. . . . Oh uram, jogosult boszuállást

Végre is, ha volt a dologban valami, s ha Munro ezredesnek volt valami titkos ezéja, meglephetett az, hogy Banks, legbensőbb barátja, nem velt beavatva abba előbb, mint Mac-Neil őrmester. Banks maga ezt onnan magyarázta, mert ő volt a ki az ezredest mindenképp igyekezett visszatartani attól, hogy sikertelen és veszélyes nyomozásokba kezdjen, mig az őrmester, lehet, hogy épen biztatta arra.

Május 19-én delben elhagytuk Csattrát. Gőzházunk ekkor négyszázötven kilométernyire volt kiindulása pontjától (Kalkuttától).

Másnap, május 20-án, éjlezzálltukor, egy forró napi ut után, aczél őriásunk Gája környékére érkezett. Itt egy szent folyam, a Falgu, partján tartottunk állomást, mely kedves gyűlöhelye volt az ajtatos zarándokoknak. Kettős házunk szép fák árnyékában állapodott meg, két kis mértőldnyire a várostól. Czelünk volt harminezhat órát tölteni e helyen, vagyis két éjet s egy nappalt, mert e táj megerdemelt, hogy érdekességeit jobban szemügyre vegyük. S másnap, már hajnali négy óraker — hogy a déli nap hőségét elkerüljük, — mi hárman, Banks, Hod kapitány és én, miután Munro ezredestől elbucszunk, Gája felé irányzóknak léptünk.

A következő fejezetben beszéltem el itteni tapasztalatainkat. (Folyt. köv.)

MINDENFELŐL TÓDULTAK ODA.

BESZÉLGETTÜNK E FÖLD SAJÁTSÁGAIROL.

A GŐZHÁZ.

desem Lucknowhoz közeledik — s Cawnpore-hoz, hol a Nána Sahib lemeszáraltatta a . . . Ah, nem szólhatok e tárgyról, hogy minden vérem fejembe ne tóduljon. Talán jobb is lett volna más irányba terelni utunkat, s nem ezeken a tartományokon át, melyeket a lázadás elpusztított. Nagyon közel is vagyunk még e gyászos eseményekhez, hogysem emlékek kitörölhetőek volna lelkünköl!

— S miért ne változtatnók hát meg utunk irányát? Ha gondolja Mac-Neil, beszélék róla Banks-sal. Hod kapitányval.

— Késő már, felelé az őrmester. Egyébiránt azt hiszem, ezredesem maga kívánta meg látni, legalább még egyszer, e borzasztó háború szinterét; meglátogatni a helyet, hol Lady Munro meghalt — és mily halállal!

— Ha úgy gondolja, Mac-Neil, akkor jobb mentére hagyni Munro ezredest s mit sem változtatni az uti terven. Gyakran valódi vigasz s enyhületet szerez a fájdalomnak, sirva borulhatni kedveseink sírjára.

tűzni ki ezélul magunk elé: nem méltó élet-czél-e? Adja isten, hogy eljézetemben ne csalódjam, majd, egy napon!

Nem fejezhető be. Csak egy kézmozdulattal jelölte, a mit ajka ki nem mondható. A szolgáló egyetértett urával.

Midőn e beszélgetést Banksnak és Hod kapitánynak elmondottam, mind a ketten egyetértettek abban, hogy utunk választott irányán nem kell változtatni. Egyébiránt arról soha sem is volt szó, hogy Cawnpore-on menjünk át, s miután egyszer átkeltünk a Gangesen, Benaresnél, egyenesen északnak kelle tartanunk. Oude és Rohilkánd tartományok keleti részén keresztül. Bármint gondolt légyen Mac-Neil, az nem volt bizonyos, hogy Munro ezredes viszonlatni óhajta Lucknowt vagy Cawnpore-t, melyek annyira rémes emléket keltenek benne; de végre is, ha akarja: nem lehetne neki ebben ellenszégülni.

A mi illeti Nána Sahibot, ő oly ismeretes alak volt, hogy ha újra megjelenése a bombay-i területen jeleztetett, kétségtelennek vehettük, hogy többet is fogunk még hallani felőle. De Kalkuttából elindulásunkkor már nem volt szó a nábobról, s a mit felőle utközben hallottunk, inkább azt látszék bizonyítani, hogy a hatóságok félrevezettettek.

Egyveleg.

* A büjt alatt Párisban ismét nagy divatba jött a híres Didon dominikánus barát, kinek adventi szóoklatait az egyházi hatóságok már egy ízben betiltották. De most ismét egészen szabadon szóokol az egyház s modern társadalom ellentétéről minden vasarnap délután a sz. háromság-egyházban, hova — a mi Párisban nagy ritkaság — előkelő férfiak is nagy számmal mennek. A középhajó az ő számokra van fentartva, mig a nők oldalt s a templom hátsó részében ülnek. A lapok részletes tudósításokat hoznak a beszédekről s ép oly hangon, mintha színi előadásról beszélnének. Hír szerint Didon beszédeit az egyházi hatóságok ismét betiltják, mert gyakran hangsúlyozza az egyház s társadalom esetleges harmonizációját s hogy az egyház megteszi a szükséges engedményeket.

A villamos világosság és a növények. A virág növények gyorsítása a villamos világítás által most már dr. Siemens kísérletei folytán ténynek mondható s egyike a század csodás felfedezéseinek. Nemrég a londoni „Royal Society” gyűlésén dr. Siemens bimbókkal telt tulipánokat 40 percz alatt teljes virágzásra hozott. Hasonló kísérleteket tett babbal, ugorkával, dinnyével. Az eredményből látszik, hogy azon növények, melyek felváltva napfénynek a villamos fénynek is adatnak át, sokkal jobban gyarapodnak.

Nagyné-Benza Ida.

1847—1880.

A nemzeti színháznak ismét nagy halottja van. Elsőrendű tagot temet, kire méltán lehetett büszke, s ki már oly koszorúkkal gazdagon jött ez intézethez, melyeket a külföld legelőkelőbb színpadain, a legkényesebb izlésű közönségek előtt, világhírű művészekkel diadalmasan folytatott rövid, de dícsőségteljes versenypályán aratott.

Benza Ida hunyt el, a nemzeti színház előkelő primadonnája, a drámai énekművészet elsőrangú csillaga, ama nagyhírű művésznők egyike, a kit csodáló elragadtatással emlegetett nem csupán hazájában, de egész Európában, s kinek lábait haza rakta koszoruit a mértő világszínház Szentpétervártól le Lissabonig.

Elhunyt 33 éves korában, oly korban, a mikor más művésznő még fejlődési stadiumát éli, olyan korban, mikor még mosolyog az élet és gyönyörrel, dícsőséggel, boldogsággal kínálja kedvezéseit.

Életrajzát közölte már a „Vasárnapi Ujság” kevéssel azután, hogy állandóan a miénk lett. Állandóan s — azt reméltük — sokáig. Hiszen oly fiatal volt, oly virító egészségű, s minden föléptével meggyőzött arról, mily rendkívüli erő lakik benne s mily hatalommal érvényesül énekében, játékában. Ki gondolt volna arra, hogy ama törhetetlennek látszó fizikumán már ott lappang a halál csirája, s a költők és művészek betegsége, — mely elragadta, hogy többet ne említsünk, Egressyt, Szerdahelyit, Szigligetit, — a szívbaj már ott lakik benne.

Bécsben kezdte meg pályáját 1863-ban s öt évig volt a nagy opera ünnepelt tagja, midőn olaszországi körutjára indult, mely világságos diadalut volt taps- és virágzapor között. Itthon 1871 szeptember 9-ikén lépett föl először egyik legjobb szerepében, a „Hugenoták”-ban mint Valentine. Akkor már nagy művésznő volt, s a budapesti közönség tombolt örömben, hogy hazánk adta őt a világnak s örömei csak fájdalma volt nagyobb, hogy a világnak adta s nem tarthatta meg magának. Benza Idának Szent-Pétervárra kellett menni, hová szerződés köthette.

Bár maradt volna akkor itt közöttünk, — talán még soká, soká gyönyörködhetnénk elragadó művészetében. A szent-pétervári zord égal nem kedvezett egészségének. Beteg lett, makacs rekedtség lepte meg, úgy hogy hangja elvesztésétől kellett rettegnie. Szerencsére fölűdült bajából s 1872 április 13-án ismét föléphetett Budapesten az „Afrikai nő”-ben, mint Szelika. Ez év őszétől kezdve állandóan szerződötték a nemzeti színházhoz, és pedig öt évre, nehogy újra szárnnyá keljen s elragadjja tőlünk a külföld.

Nem sokára a szerződésnél erősebb kötelek csatolá honához és a nemzeti intézethez. 1873 tavaszán összekelt Nagy Imrével, a nemzeti színház hőszínelmesével, kin egész lelkével csüggyött, s vele boldog családi életet élt. Egy kis fiok is született, kiben mindketten legfőbb örömeiket találták.

A dícsőség és teljes boldogság azonban ritkán jár karöltve az életben. A szépen fejlődő gyermek öt éves korában elhunyt, a mi csaknem kétségbeejtő a szerető anyát s jelentékezen hozzájárult szívbaja gyorsabb kifejléséhez. Midőn 1877-ben újabb öt évre szerződötték, már sokat betegeskedett s játékaikat koronként huzamosab időre félbe kellett szakítani.

Férje ekkor Olaszországba vitte, hogy ott az enyhe levegő talán fölűditi. Nem üdíté föl, még rosszabbul lett, s kérve kérte férjét, térjenek azonnal haza, ő otthon akar — meghalni. Ezek voltak szavai.

Sejtelve nem csalta meg. Egy gyermekágy után betegsége aggasztó mérveket öltött s végre vízkórósággá fajult. Már hónapok óta tudták orvosai, hogy nincs menekvés. S a katasztrófa,

mely e szép, de oly rövid életpályának végét szakasztá, f. hó 10-én bekövetkezett.

Elhunytával nagy ür támad a magyar művészet világában. A nemzeti színháznak sok nehézsége volt már, Benza Ida elvesztése oda sorakozik a legnagyobbak közé. Ő tünény volt az énekművészet terén s nevé ott emlegettek egykor a Pattie és Nilssoné mellett. Ritka harmoniában párosult benne minden tulajdon, mely a művésznőt alkotja: a csodásan kifejtett érczes sopránhang, a kifejezés rendkívüli ereje a játékban, az izlés, magas foku iskola, és ahhoz nem közönséges szépség. Repertoirjához hasonló gazdagsággal kevés művésznő dicsekedhetett; képviselve volt abban csaknem minden nevezetesebb drámai opera. Vonzerő volt egymagában is és minden fölépése kész diadal.

A nemzeti színház következő gyászjelentéssel adta hírül veszteségét:

A nemzeti színház igazgatósága mely fájdalommal jelenti Nagy Imréné Benza Ida f. hó 10-én, hosszas betegség után bekövetkezett gyászos elhunytát. A megboldogult művésznő Európa legnagyobb színpadain gyűjtött babérokkal tért hazájába, hogy kitűnő tehetségével, hatalmas művészi erejével színpada legyen a nemzeti színház operájának. Éveken át volt kedvezése a közönségnek, egyik kiváló dísz-

NAGYNÉ-BENZA IDA.

a nemzeti színháznak, szerető és szereteti barátja társainak. Mindeniküktől kiérdemelte azt a könyvet, melyet sírjára hullatunk. Legyen áldott emléke, s a föld könnyű hamvainak.

VASÁRNAPI LEVÉL

— EGY MAGYAR HANSEN RÖL. —

— márczius 10.

SZEKFF bokrai mögött ült ablakában a legszébb asszony, a kit valaha láttam. Nem csak szép volt, de elragadóan kedves is; — nem csak szerelemre, de szeretetre méltó is. Ott ült az ablakban egy őszi estén. Édesbánatos alkony szötte rőzsaszín fátylát az agácok csucsáira, s a kémények füstje tünderi bíborfelhő gyanánt lengett szét a házak s fák fölött; fehér galambok föllege villant meg az esthajnal sötétkék levegőjén, s csattogva-süvitve csapott le ismét az ócska duzz tetejére.

Nagyon ábrándos hangulatban voltam, a

mire tizenhét éves szívem könnyen ráhajlott. S mikor még abból a nagy ablakból zöngelmes hang is szólított meg s a szenvedélyesen piros, fűszeres szekff mögül két igazán fekete szem is nézett felém: a kerek poneyről, melyen ültem, egyenesen a búvós asszony lábához borulhattam volna. De csak megültem a nyeregben, s bár lóhátról, de alázatosan beszéltem az igazes Boriskával. (Mért ne mondanám meg a nevét, mikor nem is így hitták?)

— Hát maga hova vágat erre?

— Hát maga az, Boriska nagysám? Kezét esőkolom.

Csak magáztuk egymást, mint ez faluhelyt szokás. Boriska huszonéves volt, ragyogóra kifejtett centifolia s már két év óta özvegy asszony. De azért még sok leányias volt benne. Szeretett játszani fajakóval. Én is olyan fajakó voltam. Hát csak játszott velem s nagyon elmulattott az én felszégemem. Pedig mint valami hős szerettem volna feltűnni az ő isteni fekete szemében; azonban mentől inkább akartam lenni hős, annál butább fajakóvá lettem előtte. Hátha agyon lőném magamat érte? Képzetelemben nagyon szépen rajzoltam le azt a jelenetet, a midőn vézró homlokkal, összetapadt fürtökkel, sáppadt arccal s festői attitűdben elterülve találtak volna meg az orgonabokor tövében. . . . de attól féltem, ha meglát, így kiált föl: „szegény fajakó!”

Le is tettem tehát a véres szándékról, mérő hiúságból; s azóta erősen tartom magam s ez öngyilkosság nélkül való életmód mellett tőrhetőleg is érzem magamat.

— Hát maga az nagysám? Mit csinál?

— Orvosságos vizet iszom.

— Orvosságos vizet? (Borzadva gondoltam a budai keserűsös vizre.)

— Az ám. Nézze csak!

S egy metszett pohárból hörpintett vagy háromat.

— Milyen víz ez? kérdezém.

— Delejes víz. Magnetizált viz. Migraine ellen való.

— Hol merik, hol mérik?

— Meríteni a pap kutjából merítik, de a magnetizmust, azt úgy olvassák bele.

— Javass asszony vagy valami csodadoktor? faggatóztam fölvilágosodott mosolyal.

— No csak nevessem! Csodadoktor bizony. Csak hallotta tán, hogy Párisból hazajött a magnetikus gróf?

Hogy ne hallottam volna? Hiszen tegnap is nálunk járt s édes atyámmal, a ki orvos volt, heves vitába keveredett. Hallottam a kis szobából. Nem bírt az atyám skepticzizmusával, ki a gróf csodáiban tamáskodott s az ő delejes gyógytani tétéleit egymásután feldöntögette. Én, a ki akkor öreg Dumas kegyéből ültem a vén Althotász vegyeszeti műhelyében s láttam remegő szívvel Balzamo búvóléseit, a gróf tanaihoz szögödtem. Én is delejező orvos leszek, szédíték el szép leányokat, királynöket s a mostani gyógytás barbárságától megváltom az emberiséget.

A magnetikus doktor gróf Szapáry Ferenc volt, ki egy esomó német és francia munkával ajándékozta meg édesatyámat; valamennyi könyv a delejes gyógymódrul szólt; egyike az „Agapen” című, a tánczoló asztaok s titkosan író zsámolyok, fadarabok, repülő zongorák s ha-

sonló mesés dolgokról értekeznek. Maga egyet sem látott a gróf, de szavatai komoly, megbízható emberek, mint pl. Mr. Benezet, a ki 1847-ben Toulouseban látta a «hires» bab-est, mely nem lehetett egyéb, mint isten kijelentése; büntető vagy jutalmazó keze mutatkozott-e ebben a csodában, arról Szapary — vagy a mint maga iratkozik: Szapary gróf — hallgat. Annyi tény, hogy a kedves Provence e városában ma is a legvájasabb s legnagyobb szemü babot termeszti. Hogy valamely nyári vihar forgószele kitépette tíz-husz bokrárt s repülhetett vele a földről be a városba: az ily természetes magyarázat nem kellett Benezet urnak s így a grófnak sem, a kinek minden műve, ott a hol érthető, pietisztikus; minden egyéb a mámoros értelemnek rángatózása.

Ezt persze most mondom, miután ismeretekben gyarapodtam s a gróf könyveit elolvastam, a mivel, úgy hiszem, kevés ember dicsőítheti. A szép Boriska asszonynak megdöbbenését az ivóvizét, nem hiszem; de hogy Boriska megígérte az ő szép szarvas-szemével a grófot, ez már valószínűbb. A gróf akkor már nagyapa volt, de azért mutatós, deli férfi. Fejének barna fűrteit egy művészi coiffeurnek köszönhetné; a gyakorlatlan szem azonban sohasem ismerte volna föl vendéghajnak. A sok magnetizálás is árthatott az öreg urnak, mert közszevény bolygatta a lábát, melyet nem igen sikerült neki elsimogatni. Hanem egészben kellemes ur volt, hozzá gróf s ezenfölül titokzatos színben is tűnt föl, a mi nökre nézve mindig esabító. Meg aztán, épen abban az országban, melyben működött, járja ez a példaszó, hogy sem a kor, sem a pohosság «n'tent pas les sentiments».

A grófnak volt rá gondolja, hogy a Slade, Hume s egyéb kopogó szellemek csodatevéseinek hitelt szerezzen itthon is. Nem telt bele egy hónap s ott Abony táján már szétlattan alakultak dalárdák s önképzőkörök formájára asszonykopogató s asztaltáncoló «kränchen»-ek, a melyekben előadás után a nyugalomra tért asztalon nagy uszonnát táltak be s utána a fiatalág egymást táncoltatá meg, miáltal az öregek a mellékszobákban, mint eddig hívogatta a színeket, most hívogatta a szellemeket.

Az ember, ha még félig gyermek s nemesak maga csap föl egy új tan hívének, de meg mentül többet óhajt magamellé fogni: nemesak rajongással verbuvál, de csellel is. Most, ez órában: töredelmes bocsánattal kérem jó atyám emlékeztetének, a mért akkor gonosz ármánnyal tántorítottam meg tiszta meggyőződésében. Abonyi Lajosmal — intímus megszólításban az én Feri barátommal, — a nélkül, hogy előre megbeszéltek volna, a pillanatnak nyilván delejes hatása alatt s a rászédés magyarázhatatlan viselkedéstől ösztökélve, félíg pajkosságból, félíg térítési szándékkal, összenézünk s megértettük egymást. Egy szóból megtudá, hogy kételkedő atyám hívására meg kell jelenie az ő apja szellemírásának. S megindult a papírosra a bűvös fa-háromszögbe tűzött írón. Körülötte a fél város értelmisége, a kételkedés és gnyulóság vegyes nyilatkozataival. Magam, részint félelemből, hogy nem tartom meg végig a komolyságot, részint meg, hogy távollétem által Feri, ki öregapám nevét soha sem hallotta, csak annál inkább látsszassék eszköznek a szellem kezében, s hogy így mentül nagyobb hatással működhessek: magam szorongva jártam föl s alá a kertben, midőn egy kis rokonom jajgatva kiáltozta nevemet. Oda rohantam.

— Jaj! A bácsi, a szegény bácsi! Ugy el-sápadt! A nagypapa megszólamlott. Ott van a papírosom, hogy: „Asir!”

Dobogó szívvel léptem a szobába. Atyám izgalmaiban szívére oltit és csöndesen zokogott.

GRÓF SZAPARY FERENCZ.

Inkább fogta volna a porzó pálcát s táncoltatta volna meg a hátamon addig, míg valamennyi ösom nevét kezdtem volna emlegetni. A czudar tréfa mély benyomást tett rá, mert nem gyanította, hogy ismertem az ő apjának héber nevét, melyet pedig annyszor emlegettem előttem. Soká nem volt bátorságom bevallani neki ezt a csinyemet. De nem járhattam volna elég későn a fölfedezésével, hogy mélyen fölne háborodják a rut játékon, melylyel ép oly otrombán tapostam bele az ő kegyeleles érzéseibe, mint a hogy meg akartam ingatni szilárd tagadásában. S abban, hogy én bár későn, de mégis csak bevalom akkori szédelőgésemet, különbözőm nagyon előnyösen Slade Hume, Swedenborg, Edmonds, Benezet s a többi maszterekről s moszjoktól.

Az én öregapám megszólamlását nagy elégtétellel jegyezte be spirítista-naplójába a gróf, mint félremagyarázhatatlan bizonyosságát annak, hogy az elvándorolt lelkek az élők között mily élénk forgalom létesíthető, csak érteni kell a módját s mindenképp fölteni hinni. Hát még, mikor az első asztal kerekedett vig táncznak a környéken! Magam láttam Nagy-Körösön, egy leánynevelő-intézet nagy szobájában. A híre oda futott a tanács, a presbiterium, az odaváló négy szál orvosból álló medikai fakultás, élin Biczó Rudi helybeli jeles borbélylyal, a patikárius, a tanárság, a diákság, a csizmadia-céh s a három német masamód — szóval mind, a ki sokat tartott a tudományos műveltségre. Valahogy befurakodtam én is a házba s ott láttam: vagy tizenkét leányka keze alatt mekkorákat ugrál az asztal. A kis lányok az asztal szélén terjesztve szét kezöket: maguk a hüvelyk-ujjokat, a jobb-ról és balról való szomszédnak pedig a kis ujját érintve, alkották meg az élő láncot. A dolgot persze könnyen egy magyarázták meg, hogy félórai szakadatlan érintkezés melege alatt a különféle szívjárások egy rhythmusba törődtek s már most tizenkét szívnek egyazon akezőja lükdővén az asztalhoz, ezt egy adott pillanatban meglóditotta s mindinkább növekedő mozgásra hajtotta; mások meg azt a fölvilágosítást adták, hogy a sok remegő kéz — mert a mint nincs abszolút sötétség, azoképen nincs föltétlen nyugalom sem az élő testben — hogy, mondom, e remegő kezek folytonos bökődése elég impulzus volt az asztal meglóditására. A nép meg kívül állva azt kiabálta, hogy: «asztal-indulás van a kisasszonyék házában! Ez háborút jelent!» S csakugyan három esztendőre rá kiűtött a krimiai háború.

A kedves láncnak egyik szeme Arany Juliska volt, nagy Arany Jánosnak kis lánya, a ki azóta meghalt s kit az édesatyja örökre ható

világ-szép strófákban siratott el. Az esetet pedig a gróf szintén följegyezte a könyvébe. Kö-eső azonban nem esett, a mi végre sem könnyű munka lehetett a gyöngéd szellem-kezeknek. De sajna! — bab-eső sem esett, a minek, a mint én ismerem őket, a körösi gazdasszonyok nagyon megőrültek volna. Repülő zongorát sem láttunk, csak egy repülő klarinétot, a mely után repült a barna gazdája is, kit hamis játékka miatt (nem a hangszerével cselekedte, hanem a kártyával) kidobták a Rása kocsmájából. Az az egy holdkóros pedig, a kit a mult évszázadban ott észleltek, egy szerelmes kosta volt, ki a háztető gerinczén lovagolt az imádott kisasszonyhoz. A dolga csak úgy jötték rá, hogy az ipse holdfogytakor is lunátikus volt, a mit pedig könnyen azzal magyarázhatott volna ki, hogy a Klárka kerek arca a sötétben is mosolyogva világított feléje. De azért a gróf jegyzetei közé ez is odakerült.

Szapary Ferencz grófnak számos hive volt a külföldön. Itthon nem boldogulhatott. Maga József nádor s az akkor nagyhirű fővárosi orvosok, Bene s Bugát, hatalmas ellenesei voltak. Csak a szellemes és büszke Stáhlly fönyes mosolylyal, de különben tétlenül nézte a gróf erőkődéseit, a ki nehány fiatalabb orvost gyűjtve maga köré, apostolokat nevelt magának bennök, hogy tanát hirdették. Ezek egyike volt Scheff — egyetlen gavallér orvosa a fővárosnak, a ki lóháton járt el betegeihez — és Gárdos, ki még ez idő szerint is megdelejezi feleinek ivóvizét s csodákat mivel; a miben egyébként kételkedni is lehetne, ha nem maga mondaná.

Szapary Ferencz — Antal gróf bátyja s apja István grófnak, Pestmegye főispánjának — politikai szerepet nem játszott. Csak az ismeretes Ráday-ügyben kardoskodott Kosuth mellett a pozsonyi diétán, a mit Bécsben nagyon rossz néven vettek tőle. Hajlama, izlése s az, a mit hivatásának vallott, az előbbre haladt külföldre vonzották őt. 1840-ben Drezdába ment, hol Kerner Justinus, Umland barátja s a romantizmus diadalmasan nyerítő Pegazusának leghevőbb csatlósa, a nyavalya-törések, elvilágosodott hyszterikus némberek delejes gyógyításával foglalkozott és «die Seherin von Prevorst» című tudományos mysticus költői monografiájával följajdított minden elmét az amugy is, de akkor még inkább a titokzatos felé hajló Németországban. A newiedii hercegnében — a mostani oláh fejedelem-asszony édesanyjában — lelkes pártfogóra lelt s a Rénus vidékén, Bonn mellett, magneto-therapeutikus kórházat alapított s vezetésével Szaparyt bizta meg. A nagyobb központot azonban Párisban látta, hol Mezmer működése meg élénk emlékeztetésben volt mindenkinek s hol akkor a már említett Benezet ur kavarta föl a kedélyeket az ő delejes hűhójával. Fényes megjelenése, rangja, függetlenségét biztosító vagyon, őszinte hite a magnetizmusban, mely a rajongásig fokozódott benne: mind oly előzmények és tulajdonságok, melyek Szapary sikerét előkészíték s megszerették, de nem biztosíthatták. Tizenkét évig volt ott egy húzomban, beszélt számos «conference»-ban, fentartott egy magneto-pathikus klinikumot s irta rakásra delejes hittanát s a delejes gyógy mód vezérkönyveit.

Az egyiket csodálatos czimrajz díszesíti («Le gyro-magnetisme»): a fátyolozott Izsától jobbra a hold felé repül egy bomlott hajó nőalak; alatta a csinos hajó Hazugságról a szép ruhát lerántja az Igazság, a ki igen csinos legény. Aztán seprűn lovagló boszorkányok, dícsfénytől környezett fülesbaglyok a mint halálfőben fészkelnek, maglyan égő hindu özevgy, feltámadó halott, egy sarokban valami akkori Hansen a mint egy vén görögöt delejez stb.

Balról egy angyal bukik alá a napból, amorettek almával lapdázna, Napoleon sirja megnyílik stb. stb. Igyekeztem némi összefüggésbe hozni a sajtószertű képeket s egy kis jóakarattal lehet is belőlök kihozni valamit a világosság győzedelméről a sötétség felett. Hanem a mikor elolvastam a rajz magyarázatát, kezdtem alaposan nem érteni: a nap delejes befolyása ellen küzd a hold villanyos ereje (a magnetizmus t. i. a jótékony, az elektricitás a kártékony princípium); a boszorkány a középkor hitetlen-ségét mutatja a természet ismeretlen csodás tüteményei iránt. (A jelenkor kételye s tagadása nincs példázva). Jelmondata: «querite unitis viribus et invenietis!» A czimrajz és magyarázatát követi az előjáró beszéd — egy szó az olvasóhoz — egy «avant-propos» — egy «avertissement», míg végre, a könyv közepén tul, kezdődik a bevezetés a csoda-tanba, mely katekizáló modorban van fogalmazva. A szerző objektivitása és naivsága vetekezik az evangelista Jánoséval. A tett kérdésre egyik válasza így szól: «A ki megértette a grófot, az e könyvtől el lesz ragadtatva. Ő a könyv s a könyv ő.» Val: «Csöndes működés isteni cselhez vezérel, mondja a mi dicső mesterünk». (T. i. gróf Szapary Ferencz; «Agapen» 12 l.) A könyvet különben, mint a sári pap írását, vagy a Himfy szerelmeit, akár visszajárul is lehet olvasni. Így talán még jobb is, szebb is, mint némely nadráj kelméinek a fonája.

Egy pozitív dolog azonban mégis van ez érthetetlen, kegyeskedő lapok halmazában; egy külön kis füzet ez, mely a «massage»-ról, magyarul: a kenésről szól, melynek üdvös hatását agróf nem az izom rostjainak mechanikus elsimitásában hanem a kéz által vezetett rokonérzésnek delejes befolyásában keresi s szerencsésen ott meg is találja. Legnagyobb sikereit Szapary a kenésnek köszöni. Mindnyájan tudjuk a zsiabbadozó, esőmörös izmok nyomkodása, gázolása, kenése mily fájós-kejes érzéssel s mily üdítő hatással jár. Német- s Franciaországban a Keletnek ezt a népies gyógymódját még akkor nem ismerték; Szapary, a ki itthon látta s magán is tapasztalta, künn alkalmazta, s azóta nincs francia fürdő, mely gyakorlott masseuroket nem tartana a közönség rendelkezésére. Igazán tudományos, therapeutikus színvonalú magasára csak dr. Metzger emelte Amsterdamban; de ennek eszéágában sincs magnetiseurnek hirdetni magát.

Furcsa, hogy még a műveltebb közönség is többit vár a rejtlemestől, mint a pozitív tudománytól. Bármily fényes elmék virrasztották át hosszú éjszakákat az ember holttestének vizsgálásában, az élőszervek, az érzékek működésének tanulmányozásában; jöhet a szemész, s világlatlan szeméről leemelheti a fátyolt; el-tompult füledbe újra bocsáthatja be az orvos a zene malasztját s gyermekednek a zenélés édesebb gagyogását; fékelytől elmar ott helyébe szabhat ujját; megszólaltathatja a némát: — mind e hódító vívmányait az itéletnek, az ügyességnek, a szorgalomnak s a szeretetnek, halomra dönti egy ügyes szédelő, vagy akár a javas-asszony, ha titkolózva közeledik drága betegedhez. Ha egyszer bevált az álmoskönyv, szólhatnak ellene maga Newton, Lavoisier, Arago és Humboldt; hasztalan lesz.

Az egyetlen, a mi Szapary védelmére szól: az az ő jóhiszemősége. Tanult, sőt tudományos emberis volt. De a tudós névre nem tarthatott számba. Félig vagy felültesen ismert, sokszor félreismert kijelentéseit a természeti erőknél rendszere igyekezett szorítani s a tudományból felbukott az örökkévalóság s a mennyi üdvözülés tudományának meg nem állapítható magasaiba. S a hol megszűnik a kutatás, ott megszűnik az ismeret.

De azért az, a mit magnetizmusnak nevezünk, még egy eddiglen föl nem derített erő. Hansen merőben laikus; nem adhatja magyarázatát annak, a mit művel, s ezért orvosok s klinikusok jól fogják tenni, ha a fölmerülő kérdésekkel behatóbban foglalkoznak s nem egy Izraelben idegentől várják a lökést arra, hogy valamely tudományos igazságot győzelemre segítsenek. Heidenhain boroszói tanár közelebb megejtett vizsgálatai máris azzal biztatnak, hogy előbb ismerjük föl az igazságot, semmint reméltük volna. Kitérő előadásában, melyet Hansen hypnotikus mutatóványával legott a helyszínén illusztrált is, a helyes mértékre szorította le e szemfényvesztő «ideg-concerteket», melyek a velünk született *utánzasi* hajlamban lelik magyarázatuk jó részét. Az álomba, helyesebben a mesterséges katalapsziába ejtett egén p. nem körtének eszi a szájába dugott burgonyát, de megrágja s lenyeli azért, mert Hansen az evés és nyelés működését játsza el neki. Heidenhain s a bécsi Benedict tanár ép úgy tud «elalattni» mint Hansen, csak hogy nem frívokol s kinos állapotban levő emberekkel nem rendeznek «delejes estélyeket».

Ha ezt az új Cagliostro jó Szapary megérte volna! Templarius köpönyegét bizonyosan zászló gyanánt lobogtatná feje fölött: egy léppéssel közelebb értünk a mennyországhoz! De talán ez az új csoda sem új, csak most foglalkozunk vele tüzetesen. Mert az «Agapen» 253-ik lapján így kiált föl nagy emfazissal s egy kis lapsussal: „Alles ist schon dawegesen!“ sagt *Shylock* im „*Uriel Acosta*“. Észleléseinek összege és kritikája benne van e hamis idézetben.

Gróf Szapary Ferencz, a világ józanságától s a szellemek hitetlenségétől megundorodva, 1873-ban halt meg a pestmegyei Abonyban.

PORZÓ.

Hansen Budapesten.

A hires delejező tanár, kinek mutatóványai Bécsben oly nagy feltűnést keltettek, s mondhatni két részre osztották Bécs egész művelt közönségét, sokat hallatott magáról nálunk is, mielőtt még átlépett volna az ország határain. A budapesti kapitányság már akkor kerekelt megtagadta a mutatóványokhoz való engedélyt, mikor még először tett Hansen kérdést az iránt, hogy lejöhet-e. De sem ez a tagadó válasz, sem a közönség előre is mutatkozó elfogultsága nem riasztotta vissza szándékában: lejött.

Nyilvános előadások tartására nem levén engedélye, egy magán, de nagyszámú társaság előtt mutatta be művészetét. A társaságban fővárosunk legműveltebb körei voltak képviselve, tanárok, közhivatalt viselők, képviselők, hírlapírók stb., úgy, hogy a társaság ilyen volta maga garanciát nyújtott arra nézve, hogy vagy realis dolgokat fogunk látni, vagy a mesterséget mutató tanár rajta fog vesztetni.

Ezért már föllépésénél is bizonyos gúnyos kinyomat látszott az arczokon, mely mindinkább nyert erősségekben. Mikor aztán Hansen kijelenté, hogy hosszas fejtegetések helyett inkább mutatóványokra tér át, mindenki tetzi majd a kísérleteket, a kikkel már jó eleve összebeszéltek. De midőn felszólította a közönséget, hogy ki vállalkozik reá magát magnetoizáltatni, egész városszerte ismert jelleme férfiak ajánlkoztak a kísérlethez, kiknek nevéhez a gyanu sem fér, hogy általán meggyőződésük ellen mutattak volna oly dolgokat, melyeket valójában nem éreztek. Ezek közül hármat, Sz. O. magyar orsz. földhitelintézeti pénztárnokot, B. G. fiatal urat, s F. Gy. hírlapíróit sikerült is Hansennek annyira megdelejeznie, hogy azok mindenben követték parancsait ellenállhatatlanul s többek között oly műveleteket is végeztek, melyekre közönségesen képtelenek. Delejes-álomba meríté őket, s bár a hozzájuk írt leírt kérdéseket jól hallották, nem tudtak feleletet adni, mert józukat nem bírták mozgatni. Kezük használh-

Hansen mutatóványa.

talanná változott, s még érzéketlenné is vált Hansen tetszése szerint. Sz. O. kezén egy tűt szurt keresztül, s az a szurást nem érezte, s utána sem érezett semmit sem, pedig egy csepp vére el nem folyt. Ettetett velők alvás közben nyers burgonyát, s azok kénytelenek voltak vele, noha természetesen nem izlett nekik, s maga után vonták őket a nélkül, hogy képesek lettek volna ellenállani. B. G.-vel oly

Hansen mutatóványa.

erő-mutatóványt is tétetett, melyet az előbb soha sem tudott volna megtenni, sem közvetlenül utána éber állapotban. Fejét egy székre helyezte, lábát a másra, s teste többi része szabadon volt a levegőben, de oly erősen, hogy mikor Hansen reája állott, sem érezett az illető semmi súlyt. Ily jeleneteket ábrázolnak mellékelt képeink.

Hansen jelenleg Aradon mutogatja művészetét, honnan alkalmasint vissza fog jönni a fővárosba, s hosszabban itt marad. Hansen mutatóványairól s az állati magnetizmusról egyik közlelbi számunkban lesz alkalmunk tüzetesebben szólani.

Irodalom és művészet.

A Kisfaludy-társaság által a szegediek javára kiadandó Árvizkönyv utolsó ívei is szedés, sőt nyomtatás alatt vannak. A könyv megjelenése az árviz évfordulójára, csak a czimkép elkészültének késedelme miatt szenved néhány napi haladékokat. E czimképpel, mely a társaság művész-tagja Keleti Gusztáv önjá alól került ki, a kiadó társaság és szerkesztőség kellemes meglepetést kívánt szerezni az előfizetőknél. A könyv tartalmi becsere nézve elég biztosítékot nyújt azok névsora, kiktől dolgozatok vannak benne, u. m.: Abonyi Lajos, Arany János, Abrányi Kornél, Bachat Dániel, Balázs Sándor, Bartalus István, Beöthy Zsolt, Csiky Gergely, Dalnady Győző, Dobsa Lajos, Dux Adolf, Frankenburg Adolf, Greguss Ágost, Győry Vilmos, Gyulai Pál, Hadzsics Antal, Henszlmann Imre, Hunfalvy Pál, Imre Sándor, Jokai Mór, Kovács Pál, Lécsy József, Lukács Móricz, Pulszky Ferencz, Szabó István, Szász Béla, Szász Károly, Szemere Miklós, Szécsen Antal gr., Seilády Áron, Szűcs Dániel, Tárkányi Béla, Tolnay Lajos, Tóth Lőrincz, Vadnay Károly, Vulcanu József, Zichy Antal, Zichy Géza gr. Mindnyájan a Kisfaludy-társaság tagjai. — Az előfizetések és utánvételi megrendelések (fűzött példány 3 frt, diszkó-tésű 4 frt) még a könyv megjelenéséig, néhány na-

PARIS Nyári ivad 1880 PARIS

AUSZTRIA-MAGYARORSZÁG MÉLYEN TISZTELT HÖLGYEIKHEZ.

A Grands Magasins du Printemps Parisban,

tisztelettel tudatják, hogy képes fő tárgylegységük a nyári ivadra (1) immár megjelent. A legújabbakat tartalmazza selyem, sima gyapjú és phantasia-szővetben, valamint a legszebb mintákat felöltők, jelmezek, gyermekruhák s több effélékből.

Czím: Mr. JULES JALUZOT 5763

GRANDS MAGASINS du PRINTEMPS PARIS.

1) A tárgylegység franczia, német, holland, olasz, spanyol, svéd és dán nyelven kapható.

A husvétii ünnepnapokra ajánlja alulirt, előre elkészített s könnyű kezelés mellett gyönyörű, ritka szépen festő tojás-festékeit

ibolya, rubin vörös, kék, sötét róza szín, skarlát vörös és narancssárga színeket. — Használata lehetőleg egyszerűbb! — csomag, mely 15-20 tyuktojásra elegendő, 5 kr. 15-öt eladóknek 25 % engedélyt adok.

Esetleges megrendelések azonnali elküldését kérem, hogy a szétküldésben fennakadás ne történjék. Kocz András, Gyógyász, Sz. Udvarhelyi, Erdély.

GICHTFLUID VON FRANZ JOH. KWIZDA K.K. HOFLIEFERANT.

Evek sora óta kipróbálva mint kitűnő szer köszvény és csont-feszamodások, az izmok és idegek feszessége, véraláfutások, zúzódások, a bőr érzéketlensége, továbbá helyi göresök (lábkragóres), idegfájdalmak, s hosszú ideig tartó bekötések által származott dagadtok ellen; főként pedig nagyobb fáradságok és gyöngölások előtti és utáni erősödésre, stb., valamint akkoriban beállott erőtlenedésnél.

Válódi minőségben a következő győgytárakban: Budapestén Török József, Eszéken Dienes S. G., Pozsonyban Pistorý Bódog, Nagy-Szebenben Morscher W. F., Zágrábban Mithbach Zsigmond. Főraktár Kwizda Ferencz János, csás. kir. udvari szállító- és kerületi gyógyszerész, Korneuburg. Ára egy üvegnek 1 frt o. é.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG évi 42 frt... BUDAPEST, MÁRCZIUS 21. XXVII. évfolyam.

Az ifjúság szépségét

a legkésőbb agorkor megóvhatni minden hölgy... RAVISSANTE du dr. Lejosse à Paris

RAVISSANTE

hivatatosan megvizsgálta egyetlen ártalmatlan bőrápoló szer által. Paris, London, Bécs, Budapest... Valódi minőségben kaphatók Budapesten: TÖRÖK JÓZSEF ur

Minden családnál nélkülözhetlen a délmagyarországi tápláló és egészségi kávé.

Mint legjobb szer ellensere minden gyomorkóknak, valamint hosszú betegségek után teljeshatáraknak... Dr. Fáykiss

Dr. Fáykiss szépesi kárpát-növény-kivonata

szépesi kárpát-növény-cukorkák szépesi kárpát-növény-thea Mell- és tüdő-betegeknek!

Szerencsendióbalzsam-kenőcs. Ezen új, az orvosok által leghatásosabbnak elismert hajnövesztő kenőcs...

ÉRTELTETÉS a husvétii kiállításról HUSVÉTI TOJÁSOK... Kertész Tódornál

Legfinomabb minőségű gumi vagy halhólyag-övszer, Pollitzer Mór

Dr. Stahl-féle REMEDIUM universale. Fejlemelhetetlen gyógyszerü mindennemű gyomorbajban

Ifj. Csáthy Károly, kir. gazdasági tanintézetű könyvtáros és kiadó

Néhai Tóth Mihály, volt losonczi ref. lelkész, a debreczeni reformatusok főtanodájában gyakorlati hit- és erkölcs tanár.

EGYHÁZSZÓNOKLATTAN. Az egyházi beszéd rövid történelmével, hittanhangzó I. részére.

Egyházzertartás alapvonalai, tekintettel a magyar ref. egyházra.

Magyar protestáns EGYHÁZSZÓNOKLAT TÖRTÉNELME.

A reformációtól a mai időig. átvéven, ajánlja a t. lelkész és hittanhangzó urak szíves figyelmébe.

A FRANKLIN-TÁRSULAT magyar irodalmi intézet kiadásában

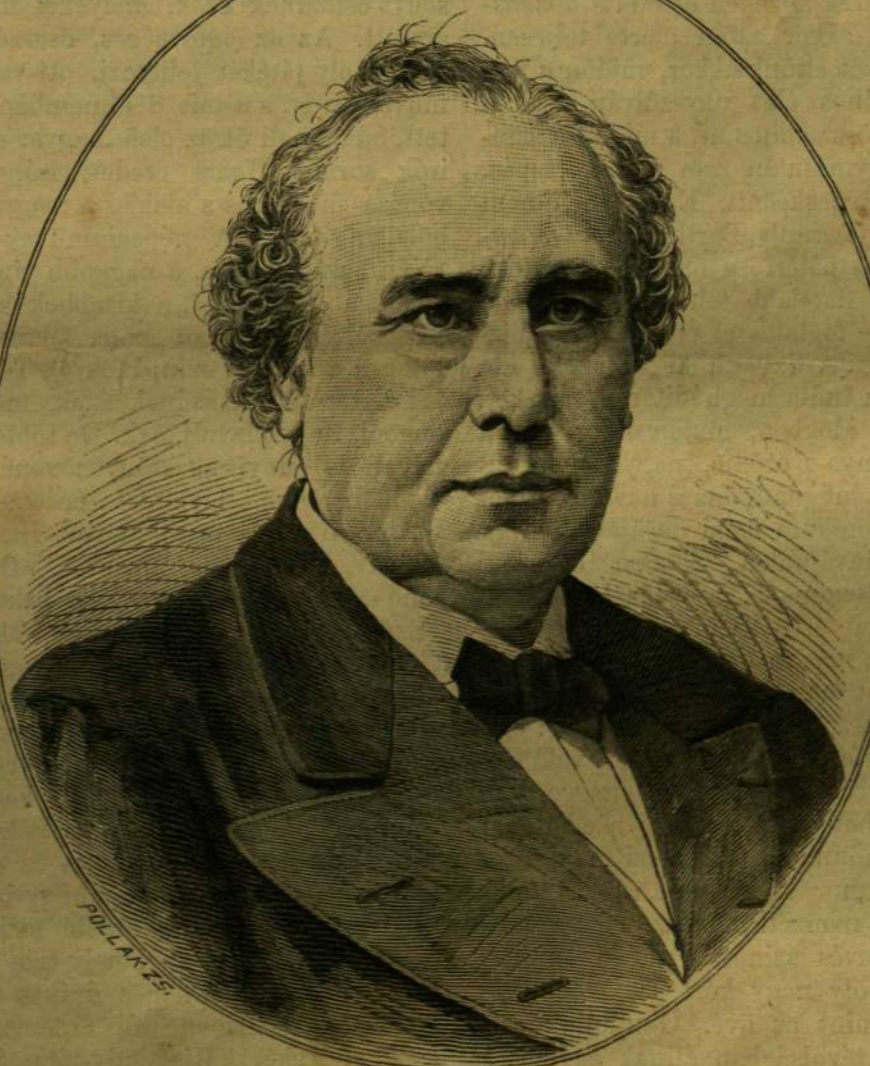
A ROSSZ SZOMSZÉD. REGÉNY. Vadnai Károly.

A rossz szomszéd újabb regényirodalmunk kiválóbb termékei közé tartozik. Kevése és érdekes meseje egy kisvárosi társaságba vezet...

SZIGETI JÓZSEF.

Egy ember, a kinek a koszorúból nem elég egy: kettőt követel. És pedig joggal mindkettőt; mert hiába osztá meg szellemét kétféle, egész maradt azért mind a két irányban...

hogy ez magával viszi a sirba amatt is. Megyeri, Lendvai, Egressy soha sem lesznek többé. Egyik-másik szerepben, egyik-másik művészi tulajdonságban felül is lehet mulni az örökhagyót...

SZIGETI JÓZSEF.